№ 118 ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 29

1907

ԵՐԵՍՈՒՆ-ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 29 № 118

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16. կամ Tiflis, Rédaction „Mschak"
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԵՔ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

ԲԱԳՈՒ

Տ. Բունիաթեանցի

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, հայոց եկեղեցուն կից, վաճառվում են ամեն տեսակ ռուսերէն, հայերէն դասագրքեր: Միևնոյն տեղում առնում ենք հին դասագրքեր: Օտար քաղաքներից գնողները կը ստանան րուբլուն 20% զեղչ նոր դասագրքերից և ընթերցանութեան գրքերից: Հասցէն՝ Баку, Книжный магазинъ Т. Бунятянцу.

տռ. (շ. կ.) 1—2

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Դիմել՝ Грибоѣдовская № 16, Խմբ. «Երկրի Ձայնի»: (օ.մ) տռ 4—5

„ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԻ"

խմբագրութիւնը յայտնում է, որ թերթը կը վերսկսվի հոկտեմբերի 7-ին: Բաժանորդագրութեան տեւրի կորած լինելու պատճառով խնդրում է իր բաժանորդներից, որքան կարելի է շուտով, նորոգել իրանց հասցէները, նշանակելով [illegible] իրանց վճարած գումարի քանակը:

տռ. 3—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ մի քանի խօսք. Վերջին տեղեկութիւններ. Ընտրութիւնները Կովկասում. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Գործադուլների հարցի մասին. Կոմս Լ. Ն Տօլստոյի նամակը, Կուսակցութիւնների կեանքից. Պետական Դումայի ընտրութիւնների մասին. Պետական Դումա, Դպրոցների շուրջը. Կառավարչական շրջաններում. Դատաստանական դահլիճից. Թատրոն և երաժշտութիւն. Պէտք է կազմակերպվել. Փախչողփախչողի է. Պէտք է ուղղել. Ներքին լուրեր, Ռուսիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Նամակներ խմբագրութեան. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Մի-նոր դպրոց. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գիւղական նամակներ:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ

Մենք անցեալ անգամ ասացինք, որ բարձրագոյն կրթութիւն ստացածների թիւը աւելի փոքր է, քան այն պահանջը, որ ունի մեր իրականութիւնը այդպիսիների վերաբերութեամբ:

Կեանքի բոլոր ասպարէզները պահանջում են, իսկ այսուհետև աւելի ևս պէտք է պահանջեն հիմնաւորապէս կրթված գործողների:

Մենք գտնվում ենք տեղական ինքնավարութեան կամ զեմստվային հիմնարկութիւններ մտցնելու նախօրեակում: Մեզ հարկաւոր են լինելու զեմստվային գործողներ, ստատիստիկներ, արհեստագէտներ, իրաւագէտներ, բժիշկներ, մանկավարժներ:

Մինչ մենք չը պէտք է կարողանանք տալ այդպիսի գործողներ և ուրեմն պէտք է ստիպված լինենք կամ մի կերպ գործերը «եօլա» տանելու կամ թէ ուրիշ տեղերից մասնագէտներ հրաւիրելու: Մինչ բոլորին յայտնի չէ, թէ տեղական գործողների պակասութիւնը որքան դժուարութիւններ, անպատեհութիւններ և անախորժութիւններ է առաջացնում վարչական և հասարակական գործունէութեան մէջ:

Հաճելի է արձանագրել, որ հայերի մի մասի մէջ վաղուց զգացվել է բարձրագոյն կրթութեան մեծ նշանակութիւնը և առանձին անհատներ վաղուց ոտք են դրել համալսարանների և ուրիշ բարձրագոյն դպրոցների շեմքի վրա: Նազարեան, Աբովեան, Սունդուկեան, Պատկանեաններ, Արծրունիներ և շատ ուրիշներ իրանց մտաւոր պաշարներով, իրանց գործունէութեամբ բեղմնաւորել են մեր կեանքը և աւելացրել են հասարակական գիտակցութիւնը մեր մէջ:

Անշուշտ պատկառելի գործողների կողքին եղել են և ապիկար անձնաւորութիւններ, որոնք ոչ մի օգուտ չեն տուել շրջապատողներին իրանց գիտութեամբ և գործունէութեամբ, իսկ գուցէ երբեմնապէս հանդիսացել են նաև իբրև վնասակար տարրեր. բայց այդ բացասական դէպքերը չեն կարող առիթ լինել, որ մենք պակասեցնենք բարձրագոյն կրթութիւն ստացածների հոսանքը մեր կեանքի մէջ և վատ բացառութիւնների պատճառով զրկենք կեանքը բեղմնաւոր խմորից:

Մենք պատրաստ ենք խիստ քննադատութեան ենթարկել մեր ուսանողութեան կեանքը ու մեր կրթվածների գործունէութիւնը, և անցեալում այդպէս էլ վարվել ենք շատ դէպքերում: Մենք լաւ գիտենք, թէ ուսանողութիւնը երբեմնապէս ինչպիսի անարժան ներկայացուցիչներ է արտադրում իր միջից և թէ որքան դառնութիւն է նա պատճառում մեր հասարակութեանը իր սխալ քայլերով. բայց դա մի խնդիր է, որ ունի իր յատուկ քննութեան ու մշակութեան ընթացքը:

Հրապարակական քննադատութիւնը, գիտակից հասարակական առողջ կարծիքի արտայայտութիւնը կը նպաստեն ուսանողութեան թերութիւնների վերացման, և այդպէս էլ պէտք է նայել գործին, հաւատալով որ վերջ ի վերջոյ ազնիւը և վեհը կը յաղթանակեն ուսանողութեան մէջ:

Հասարակութիւնը թող խստիւ պահանջէ ուսանողութիւնից և յորդորէ նրան լինել իր կոչման բարձրութեան վրա, բայց չը պէտք է զրկէ նրան իր օժանդակութիւնից և նպաստներից:

Մենք ունենք երկու տեսակ ուսանողներ՝ պատկանող հարուստ և աղքատ դասին: Հարուստ դասին պատկանողները իրանք իրանց ապահովում են, և նրանց նիւթական մասին խնդիր չը կայ ասպարէզի վրա: Հոգածութեան առարկայ է ուսանողութեան այն մասը, որ ինքը սեփական միջոցների պակասութիւն ունի և կարօտ է կողմնակի օժանդակութեան:

Մի ժամանակ մի որոշ աստիճան օգնութիւն էր հասցնում հայ ուսանողներին Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը, որ իր կանոնադրութեամբ իրաւունք ունէր նախահաշուի մէջ մտցնել նպաստներ այդ նպատակով: Բայց յետոյ, երբ կանոնադրութիւնը փոխվեց, ընկերութիւնը զրկվեց իր իրաւունքից: Որոշ օգնութիւն մի ժամանակ հասցնում էր և Բագուի Մարդասիրական Ընկերութիւնը, թէև ոչ մեծ ծաւալով:

Ուսանողներին օգնելու համար հաւաքվում էին նպաստներ նաև խմբագրութիւնների մէջ, ներկայացումների և մասնաւոր ժողովարարութիւնների միջոցով: Այլ ևս չենք խօսում օժանդակութեան այն դէպքերի մասին, որոնք կատարվում էին մասնաւոր բարերարների ձեռքով:

Սակայն այդ բոլորը չէ կրում հաստատ կազմակերպութեան բնոյթ և ունի պատահական, դիպուածական նշանակութիւն:

Ճիշտ է, չորս տարի սրանից առաջ հիմնվեց Թիֆլիսում մի յատուկ կովկասեան ընկերութիւն ուսանողներին օգնելու նպատակով: Բայց նա շատ քիչ միջոցներ ունի իր տրամադրութեան տակ, և հայ ուսանողները շատ քիչ ու աննշան օգնութիւն են ստացել նրանից, որովհետև ընկերութիւնը իր սուղ միջոցներից պէտք է նպաստներ տայ ամեն ազգի ուսանողներին:

Ներկայումս միայն մի հիմնարկութիւն տալիս է օժանդակութիւն ուսանողներին. դա Պետերբուրգի հայ եկեղեցիների Խորհուրդն է, որը իւրանչիւր տարի իր միջոցների մի մասը յատկացնում է այդ նպատակի համար:

Այժմ, ինչպէս լսվում է, այդ Խորհրդի մէջ հարց է ծագել օժանդակութեան քանակի վերաբերութեամբ: Մեզ յայտնի չեն մանրամասնութիւններ, և մենք չը գիտենք, թէ Խորհուրդը որքան տոկոս է ուզում ծառայեցնել ուսանողների օգտին և թէ ինչ հիմնաւոր պատճառաբանութիւններ ունի նա այս կամ այն որոշումը կայացնելու համար: Դա կը պարզվի ապագայում:

Մենք անհրաժեշտ ենք համարում մեր ընդհանուր կարծիքը յայտնել հրապարակ եկած խնդրի մասին:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բագու, 28 սեպտեմբերի 2 ժ. 16 ր.

Նախշիձէի սպանութեան գործի առիթով զինւորական դատարանը երկու օրվայ քննութիւնից յետոյ արդարացրեց Աղասօնեանցին: Պաշտպանում էին երդուեալ-հաւատարմատարներ՝ Բայկով և Տէր-Միքայէլեան:

—

«Рѣчь» լրագրի պարիզեան թղթակիցը հեռագրում է, որ «Cote de la bourse» թերթը, որ մեծ ազդեցութիւն ունի բօրսայում, Կոկովցեվի գալուստը բացատրում է նրանով, որ օգուտ քաղելով անգլօ-ռուսական դաշնագրի թողած նպաստաւոր տպաւորութիւնից ցանկանում է նոր փոխառութեան համար հող պատրաստել: Այն հանգամանքը, որ Կոկովցեվը խուսափում է պատասխանել Ռուսաստանի ներքին գործերի մասին տրված հարցերին և լուռ է մնում, թերթի կարծիքով, ապացոյց է, որ ֆրանսիական մամուլի ենթադրութիւնները իրաւացի են:

—

Բուդապեշտ, 28 սեպտեմբերի: Ընդհանուր ընտրողական իրաւունք մտցնելու օգտին այսօր կայացաւ մի հսկայական ցոյց, որին մասնակցում են 60,000 բանւորներ: Ցոյցը վերջացաւ ժողովրդական միտինգով: («Բ.Թ.»)

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Թարթառ, 28 սեպտեմբերի

Այստեղ կայացաւ Ջիվանշիր գաւառի խոշոր կալուածատէրերի ժողովը՝ 2 պատուիրակ ընտրելու համար: Միաձայն ընտրվեցին մի հայ պատուիրակ՝ պ. Նիկիտ Ամբրումեան և մի թուրք պատուիրակ՝ Ջհանգիր-խան Նուրիբէկօվ:

—

Կարս, 26 սեպտեմբերի

Ամսիս 23—26-ին կայացաւ Կարս քաղաքի և գաւառի պատուիրակների ընտրութիւնը: Այս տարի ընտրութիւններով ոչ ոք չէր հետաքրքրվում այստեղ, այդ պատճառով էլ մասնակցողների թիւը շատ քիչ էր: Նախապատրաստական ժողովներ և թեկնածուների ընտրութիւն տեղի չունեցան: Սեպտեմբերի 23-ին և 25-ին նշանակված էին տեղական ազգութիւններից քաղաքացիների և գիւղացիների պատուիրակների ընտրութիւնները: Պատուիրակներ ընտրվեցին. 1) քաղաքացիների կողմից՝ հաշտարար դատաւոր Լաշկեվիչ, լէհ, կաղետ, և 2) գիւղացիների կողմից՝ 1 հայ, 1 յոյն և 2 թուրք: Իսկ ամսիս 24-ին և 26-ին նշանակված էր քաղաքացի և գիւղացի ռուսների պատուիրակների ընտրութիւնը: Քաղաքացիների կողմից ընտրվեց բէչալական դպրոցի դիրեկտոր Աւիլօվ, կաղետ, իսկ գիւղացիների կողմից՝ 5 հոգի մօլօկաններ: Զ. Գ.

—

Նոր-Բայազէտ, 26 սեպտեմբերի

Սեպտեմբերի 23-ին քաղաքային ինքնավարութեան դահլիճում տեղի ունեցաւ քաղաքային ընտրութիւնների հաւաքումը: Ձայների զգալի մեծամասնութեամբ Պետական Դումայի պատգամաւորի ընտրութեան մասնակցելու համար պատուիրակ ընտրվեց ուսուցիչ Ալէքսանդր Աբրահամեանցը՝ սօցիալ-դեմօկրատ: Վ. Յ.

—

Նոր կուրիօզներ են երևացել ընտրողական ցուցակներում: Այսպէս, Լեոն Նիկիտիչ Պրօտօպօպօվը, որը ազգով հայ է, ընկել է ռուսաց կուրիայի ընտրողների մէջ: Նրան յանձնված է և անուական յայտարարութիւն: Նրա որդին, որ 21 տարեկան պատանի է, նոյնպէս ստացել է ռուսաց կուրիայի անուանական յայտարարութիւն: Քաղաքային վարչութեան ծառայող Տրօշչինսկին (ռուս) մտցրած է ընդհանուր կուրիայի ցուցակում նոյն:

—

Սեպտեմբերի 26-ին Գօրու գաւառի գիւղական կուրիայից ընտրված են 2 պատուիրակներ՝ Գիգօ Մեքվաբէշվիլի և Պետր Զաքիաշվիլի, երկուսն էլ պրօգրեսիստներ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԻ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

II

Այժմ գանք այն միջոցներին, որոնցով ապահովվում են բանւորները գործադուլ-[illegible]

Պարզ է, որ այդ աղբիւրները պիտի փնտռել ինքնօգնութեան սկզբունքի մէջ: Գործադուլներին մասնակցող բանւորներին միջոցներ են հայթայթում համապատասխան արհեստակցական միութիւնները, անմիջապէս գործադուլին չը մասնակցողները և բանւորական քաղաքական կազմակերպութիւնները:

Գերմանական պրօֆեսիօնալ միութիւնները մի բնորոշ զանազանութիւն ունեն անգլիական համրածանօթ տրէդ-իւնիօններից. մինչդեռ վերջինները աւելի ուշադրութիւն են դարձրել ինքնօգնութեան այլ և այլ ճիւղերի զարգացման վրա, օրինակ՝ հիւանդութեան, ծերութեան, մահվան, անօգնականութեան (инвалидность) և այլ դիպուածների ապահովագրութեան վրա, գերմանական արհեստակցական միութիւնները առաջ են մղել բանւորների «մարտական» ընդունակութիւնների զարգացումը: Այն է՝ գլխաւոր նպատակ դնել՝ գործադուլներին մասնակցող անդամներին դրամական օժանդակութեան գործը: Պ. յօդուածագիրը չէ բացատրում այս երևոյթի պատճառները: Մեր կարծիքով դրանց պիտի որոնել պատմութեան մէջ: Գերմանական պրօֆես. միութիւնները ունեն երիտասարդ անցեալ. նրանք առաւել զարգացել են այն օրերին, երբ գոյութիւն ունէին բիսմարկեան դաժան և բացառիկ օրէնքները սօցիալիստների դէմ (1878—90 թ.թ.): Շատ տեղեր «միութիւնների» անուան տակ թագնված էին հալածված սօց.-դեմօկրատական կազմակերպութիւնները: Բնական էր նոյնպէս, որ հալածված սօցիալիստները աւելի մեծ թափով սկսէին օրինական ճանապարհով անցկացնել իրանց դաւանանքը... Ահա բացատրութիւնը այն սերտ կապի, որ նկատվում է Գերմանիայում արհեստակցական և քաղաքական կազմակերպութիւնների մէջ: Ո՛չ պակաս վճռական դեր է խաղացել և գերմանական օրինակելի օրէնքը՝ բանւորական պետական ապահովագրութիւնը, մի վիթխարի գործ, որ գուցէ առաւել պարտական է բանւորական-քաղաքական կազմակերպութիւններին: «Սօց.-դեմօկրատների ահն է, ասել էր Բիսմարկը, որ բէյխստագը ձեռնարկում է հանրօգուտ օրէնքներ»: Կայ և մի կենսական պատճառ. մինչդեռ Անգլիայում «արդարացի» ճանաչված գործադուլաւորների համար հանգանակվում են ահագին նպաստներ, նոյնիսկ բուրժուա խաւերից, նոյն երևոյթը գրեթէ չէ նկատվում Գերմանիայում: Ահա այն պատմական, քաղաքական և կենսական շարժառիթները, որոնք այլ ուղի գծեցին գերմանական պրօֆ. միութիւնների համար...

Գործադուլների ընթացքում պրօֆ. միութիւններին մասնակցող անդամները նպաստ են ստանում՝ անկախ նրանց կազմակերպութեան մէջ լինելու ժամանակամիջոցից: Միայն «քրիստոնէական» և հիրշ-դունկերեան միութիւնների անդամները,—փակագծում նկատենք, որ այս դրօշների տակ կազմակերպված բանւորների թիւը թէև պատկառելի, բայց չնչին է ընդհանուր թւի առաջ,—օգնութիւն են ստանում, եթէ անդամ են եղել 26 շաբաթից մինչև երկու տարին: Ի հարկէ, օգնութեան չափը կախված է համապատասխան միութիւնների միջոցներից: Միայն մի քանի միութիւններ նախօրօք որոշած ունեն նպաստի չափը: Սովորաբար նպաստը հաւասար է լինում մէկ, երկու մարկի (50 կոպ.—1 րուբ.) օրեկան: Կան հարուստ միութիւններ, որոնք տալիս են 3 մարկ օրեկան: Բացի այս վճարից մի քանի միութիւններ տալիս են ընտանիքաւոր բանւորներին այլ և այլ նպաստներ. ուսումնարան՝ պարտադիր յաճախող երեխաներին, բնակարանային վարձի օժանդակութիւն և այլն: Ծշմարիտ՝ վիթխարի են բանւորական կազմակերպութիւնների գործադուլների վրա ծախսած միջոցները և սրանց տարէցտարի աճումը. 1905 թւին ծախսված է $5^1/_2$ միլիօն րուբլի, մինչդեռ 1901 թւին միայն $1^1/_2$ միլիօն: Զէ՞ որ անապահով, սոված փորով գործադուլ անելը պարտութիւն կրելու առաջին նշանն է: *)

Առաւել որ բանւորների առաջ կանգնած էին ոչ թէ առանձին-առանձին տէրեր, այլ նրանց ուժեղ կազմակերպված միութիւնները: Այս և նման կարևորութիւնն է թելադրել գերմանական պրօֆ. միութիւնների Կեօլնում, 1905 թ., տեղի ունեցած համաժողովի որոշումը. «Գործադուլներ յայտա-[illegible] ամեն մի միութեան պարտքը, իսկ միջոցներ գտնելու միակ ուղիղ ճանապարհն է՝ անդամակցութեան վճարի կարելոյն բարձր սահմանումը»: Եւ, իսկապէս, մինչդեռ նախորդ շրջանին բոլոր ծախսած գումարից միայն 25%—60% հոգում էին գործադուլներին մասնակցող բանւորական արհեստակցական միութիւնները՝ պակասը լրացնելով դրսից մուտքերից, վերջին տարիների բոլոր ծախսերը գրեթէ հոգում էին համապատասխան միութիւնները (ծախսի 82%—95%): Որքան են օգնում առանձին միութիւնները գործադուլների ժամանակ իրանց անդամներին, երևում է այս մի քանի թւանշաններից. 1905 թ. մետաղագործաւորները նպաստ են բաժանել 1,400,000 րուբլի, ի դէպ ասած՝ մի գումար, որ չէ հաւաքել սովեալներին օգնող ռուս ընդհանուր զեմստվօյեան կազմակերպութիւնը 1906—1907 թ. թ., հիւսները՝ 500,000 րուբլի, չթի գործաւորները՝ 250,000 ր. և այլն: Իսկ եթէ վերցնենք բանւորական միութիւնների ընդհանուր բիւջէն, որ 1905 թ. Գերմանիայում հաւասար էր 25,000,000 մարկի կամ գրեթէ $1^1/_2$ միլիօն րուբլու, մենք կը տեսնենք, թէ որքան պատկառելի գումար է յատկացված գործադուլների համար.—9,675,000 մարկ կամ 4,830,000 րուբլի, ասել է՝ ամբողջ բիւջէի մօտ քառասուն տոկոսը:

Պետ. Զաքարեան.

ԿՈՄՍ Լ. Ն. ՏՕԼՍՏՕՅԻ ՆԱՄԱԿԸ

Մայրաքաղաքի թերթերում տպագրված է. «Սրանից քսան տարուց աւելի առաջ ես, անձնական մի քանի դիտումներով, հրաժարվեցի սեփականութիւնից: Իմ անշարժ կարողութիւնը ես տուեցի իմ ժառանգներին այնպէս, որպէս թէ մեռած լինէի: Հրաժարվեցի ես իմ աշխատութիւնների սեփականութեան իրաւունքից ևս, և 1881 թւականից սկսած իմ բոլոր գրածները հասարակական սեփականութիւն դարձան:

«Միակ գումարը, որ մնում է դեռ իմ տրամադրութեան տակ, այդ այն դրամն

*) Անհրաժեշտ ծանօթութիւն ոչ բարեկամ, այլ «Ծափանցող», որտում կարդացող ընթերցողիս համար. մենք չենք ուրանում չը կազմակերպված գործադուլների յայտարարման առիթները և նշանակութիւնը. խօսքս ի հարկէ տարրերային ծագածների մասին չէ: Յիշէք դօկերների պատմական գործադուլը Լոնդօնում 1890-ական թւականներին, Ռուսաստանի յեղափոխական (տես Г. Плехановъ: Русскій рабочій въ револ. движеніи) և յեղափոխական օրերի անհրաժեշտ գործադուլները այլ և այլ նպատակներով կազմակերպած: Պ. Զ.

է, որը ես ստանում եմ երբեմն, գլխաւորապէս արտասահմանից, որոշ տեղերի անբերրիութիւնից փասվածների համար, և այն աննշան գումարները, որ յանձնում են ինձ մի քանի անձինք ըստ իմ ցանկութեան բաժանելու համար: Իսկ այդ ես բաժանում եմ մերձակայ շրջանի այրիներին, որբերին, հրդեհից փասվածներին և այլն:

«Մինչդեռ՝ այդ աննշան գումարների բաշխման մասին իմ արած կարգադրութեան շնորհիւ լրագրական թեթևամիտ թղթակիցները մոլորեցրել և մոլորեցնում են շատ մարդկանց, որոնք օրըստօրէ յաճախակի են դիմում ինձ և աւելի ու աւելի մեծ դրամական օգնութիւն խնդրում: Խնդրելու շարժառիթները չափազանց այլատեսակ են. սկսած ամենաթեթևամիտներից մինչև ամենահիմնաւորն ու սրտաշարժը: Ամենից սովորականը այն է, որ դրամական օգնութիւն են խնդրում ուսումը վերջացնելու նպատակով, այսինքն դիպլօմ ստանալու համար, իսկ ամենասրտաշարժը՝ օգնել թշուառութեան մէջ ընկած ընտանիքներին:

«Ոչ մի հնարաւորութիւն չունենալով բաւարարութիւն տալ այդ պահանջներին, ես փորձեցի նախ կարճ նամակներով մերժել այդ խնդիրքները, ցաւակցութիւն յայտնելով որ անկարող եմ կատարել: Բայց մեծ մասամբ դրանից յետոյ ստանում էի նոր նամակներ, լի զայրոյթով ու կշտամբանքներով: Փորձեցի չը պատասխանել, և ստանում էի նորից զայրոյթալի նամակներ, որտեղ կշտամբում էին ինձ, որ անպատասխան եմ թողնում: Բայց կարևոր են ոչ թէ այդ կշտամբանքները, այլ այն ծանր զգացմունքը, որով համակված են լինում գրողները:

«Այդ պատճառով ես հարկաւոր եմ համարում այժմ խնդրել դրամական օգնութեան կարօտ բոլոր անձանց ինձ չը դիմել, որովհետև ես իմ տրամադրութեան տակ այդ նպատակի համար ուղղակի ոչ մի միջոց չունեմ: Ես աւելի պակաս կարող եմ բաւարարութիւն տալ այդպիսի դիմումներին, քան ուրիշ մարդիկ. որովհետև, եթէ ես արդարև վարվել եմ այնպէս, ինչպէս ինքս եմ ասում, այսինքն այլևս սեփականութիւն չունեմ, ուրեմն չեմ էլ կարող դրամական օգնութիւն տալ ինձ դիմողներին: Իսկ եթէ ես խաբում եմ մարդկանց, ասելով որ հրաժարվել եմ սեփականութիւնից, ու միևնոյն ժամանակ ունեմ, աւելի ևս քիչ կարելի է սպասել օգնութիւն այդպիսի մի մարդուց»:

Լև Տոլստոյ

«Յ. Գ.—Շատ խնդրում եմ միւս թերթերին ևս արտատպել այս նամակը»

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Մօտ օրերս Պետերբուրգում կայացել է լատիշական երկրի սոց.-դեմ. ուսուցիչների միութեան համագումարը: Ներկայումս միութիւնը ունի 200-ից աւելի սոցիալ-դեմոկրատ ուսուցիչ անդամներ: Համագումարը ուսուցչական պրոֆեսիոնալ միութեան համար նպաստաւոր եզրակացութեան է եկել: Դպրոցական ադմինիստրացիայի նկատմամբ առաջարկվում է պասսիւ բոյկոտի դիմել, որովհետև ներկայ պայմաններում անհնարին է ակտիւ բոյկոտը:

◆ «Բունդի» կենտրոնական կոմիտեին կից կազմված արհեստակցական մասնաժողովը դիմել է բոլոր արհեստակցական միութիւններին, յայտնելով, որ արհեստակցական միութիւնների համառուսական համագումարը կայանալու է մօտիկ ապագայում, այդ պատճառով անհրաժեշտ է անյապաղ դիմել եռանդուն նախապատրաստական աշխատանքների: Համագումարի որոշումները այն ժամանակ միայն կունենան գործնական արժէք, երբ նրանք արտայայտեն արհեստակցական միութիւնների իսկական շահերը և համապատասխանեն այդ շահերին: («Т.»)

◆ «Свѣтъ» լրագիրը հաղորդել էր մաքսիմալիստների կալանաւորութեան մասին, որ տեղի էր ունեցել Պետերբուրգում: Այդ առիթով «У. Р.» հաղորդում է, որ ոստիկանութիւնը, խուզարկելով խմբակի պարագլուխներից մէկի՝ ուսանողի բնակարանը, գտնում է այնտեղ 18 հոգու հասցէն, որոնք, ինչպէս յետոյ պարզվեց, անարխիստների և և սոց.-յեղափոխականների միացեալ նոր յեղափոխական խմբակին են պատկանում: Խուզարկութեան ժամանակ, ի միջի այլոց, գտնված է Զիմնային պալատի և դէպի Ստոլիպինի ամառանոցը տանող ճանապարհի յատակագիծը: Կալանաւորվածները պահվում են ուժեղացրած հսկողութեան տակ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

◆ Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան Պետերբուրգի քաղաքային կոմիտեն վերջնականապէս հաստատել է առաջարկված երկրորդ կարգի թեկնածուների ցուցակը: Ն. Ն. Կուտլերի և Ի. Վ. Հէսսէնի հրաժարականի պատճառով առաջադրում է Դումայի անդամութեան համար թեկնածուներ Պետերբուրգից՝ Պ. Ն. Միլիւկովին, Ֆ. Ի. Ռոդիչևին և Ա. Մ. Կոլիւբակինին: Շրջանային կոմիտէների ներկայացուցիչների և քաղաքային կոմիտէի անդամները ի միջի այլոց յայտնել են, որ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան յաղթելու շանսերը զօրեղ են ոչ միայն 2-րդ կարգի ընտրութիւնների ժամանակ, այլ և առաջինում: («Рѣчь»)

◆ Երրորդ Պետական Դումայի նախագահի պաշտօնի համար ամենահաւանական թեկնածու համարվում է Դ. Ն. Շիպովը: Դ. Ն. Շիպովը քուէարկվելու է Մոսկվայի նահանգում և նրա թեկնածութիւնը Պետական Դումայի անդամութեան համար պաշտ- [illegible] սում են, պաշտպանելու են ոչ միայն սահմանադիր-ռամկավարները, այլ և Դումայի չափաւոր ֆրակցիաները: («Тов.»)

◆ Արդէն վերջնականապէս պարզվել է, որ Մոսկվայում ձախակողմեան բլոկ կազմելը չէ աջողվել. այնտեղ աշխատաւորականներ և ժողովրդական սոցիալիստներ շատ քիչ կան, իսկ սոց.-դեմոկրատներն էլ վճռել են քաղաքային 2-րդ կուրիայում ընտրութիւններին գործել անկախ: («Т»)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Պատուիրակների ընտրութիւնը

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 սեպտեմբերի: Պետերբուրգի հեռագրական գործակալութեան տեղեկութիւնների համաձայն մինչև սեպտ. 27-ը Եւրոպական Ռուսաստանի 21 նահանգներում և Լեհական Թագաւորութեան երեք նահանգներում, գաւառական հողատէրերի համագումարներում ընտրվել են 911 պատուիրակներ, որոնցից 9-ը ռուս ժողովրդի միութիւնից, 24 Բեսսարաբիայի կենտրոնի կուսակցութիւնից, 90 հոկտեմբերականներ, 6 խաղաղ-վերանորոգչականներ, 35 սահմ.-ռամկավարներ, 23 նացիոնալիստ-աւտոնոմիստներ, 2 լեհական կոլոից, 1 լեհական ռէալ քաղաքականութեան կուսակցութիւնից, 51 բալտիական սահմ.-ռամկ. կուսակցութիւնից, 56 նարոդովցիներ, 2 սահմ. կաթոլիկ. կուսակցութիւնից, 170-ը անուանում են իրենց միապետականներ, 296-ը աջակողմեաններ, 5-ը ծայրայեղ ձախակողմեաններ, 20-ը չափաւորականներ; 7-ը յարում են ձախակողմեաններին, 5-ը առաջադիմականներ են, 3-ը՝ լեհական ձախակողմեան կուսակցութիւններին, 57 անկուսակցականներ են, 49-ի ինչ կուսակցութեան պատկանելը անյայտ է:

Եւրոպական Ռուսաստանի 26 նահանգներում և Տօբոլի նահանգում քաղաքային ընտրողների առաջին համագումարներում ընտրվել են 336 պատուիրակներ, որոնցից 9 ռուս մարդկանց միութիւնից, 2 ծայրայեղ ռուսաց միութիւնից, 2 Բես. կենտրոնի կուսակցութիւնից, 6-ը յարված են միապետականներին, 31 հոկտեմբերականներ, 1 հոկտ. ձախ., 7 խաղաղ-վերանորոգչականներ, 19-ը յարված են սահմ.-ռամկավարներին, 60 սահմ.-ռամկ., 1 ս.-դ., 1 մահմեդական ֆրակցիայից, 2-ը հրէաների իրաւունքների հաւասարութեան ձգտող դաշնակցութիւնից, 2 նարոդովցիներ, 15 Բալտ. սահմ. միապետական կուսակցութիւնից, 10 միապետականներ, 68 աջակողմեաններ, 24 չափաւորականներ, 3 պահպանողականներ, 16-ը յարում են ձախակողմեաններին, 22-ը՝ առաջադիմականներին, 29 անկուսակցականներ, 10 անյայտ կուսակցութիւնների պատկանողներ:

Եւրոպական Ռուսաստանի 29 նահանգներում, Լեհ. Թագաւորութեան հինգ նահանգներում, Սիբիրի 2 շրջաններում և Կովկասի 2 շրջաններում մինչև սեպտեմբերի 27-ը [illegible] ժողովների համագումարներում ընտրվել են 643 պատուիրակներ. Նրանցից 3 ռուս մարդկանց միութիւնից, 4 Բես. կենտրոնի կուսակցութիւնից, 1 յարված է հոկտեմբերականներին, 4 հոկտեմբերականներ, 1 խաղաղ վերանորոգչական, 39 նարոդովցիներ, 15 լեհ նացիոնալիստներ, 9 յարված են սահմանադիր-ռամկավարներին, 13 սահմանադիր-ռամկավարներ, 1 ժողովրդ. սոցիալիստ, 7 աշխատաւորականներ, 3 ս.-դ., 3 ս.-յ., 3 էստոնցիների ազգ. առաջադ. կուս., 1 լատիշական սահմ.-ռամկ., 3 լատիշական բարենորոգչական, 5 լատ.-նացիոն., 8 մահմ. ֆրակցիայից, 40 հոգին իրանց անուանում են միապետականներ, 166 աջակողմեաններ, 24 չափաւորականներ, 68-ը՝ յարվում են ձախակողմեաններին, 10-ը՝ ծայրայեղ ձախակողմեաններին, 1-ը՝ ձախին, 19-ը՝ առաջադիմականներին, 182 անկուսակցականներ են, 20-ը անյայտ կուսակցականներ:

ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Պետերբուրգի պոլիտեխնիկ. ինստիտուտի պրոֆեսորների խորհուրդը ներկայացրել է առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեանը մի նախագիծ ինստիտուտին կից երեք նոր տեխնիկական բաժանմունք բանալու համար: Ուսանողական հանրակացարանների դահլիճները յատկացվում են այդ նոր բաժանմունքներին: Ուսանողների ընդունելութիւնը այնտեղ կատարվելու է վկայականների գերազանցութեամբ. խնդիրների ընդունելութիւնը վերջանում է հոկտեմբերի 1-ին: Կանայք կարող են մտնել ինստիտուտ ֆիզիքայից ու մաթեմատիկայից լրացուցիչ քննութիւն տալուց յետոյ միայն: Երեք բաժանմունքները պահելու համար պետական գանձարանից պահանջվում է 200 հազար րուբլի: («Нов. Вр.»)

◆ Գ. Ա. Ցալրօբկի մշակած և հիմնած «մանկավարժական ճեմարանը» բարձրագոյն դպրոցների համար ուսուցիչներ պատրաստելու նպատակով, որը աւելի ընդարձակ չափերով վերակենդանացնում է նախկին մանկավարժական ինստիտուտը, հետզհետէ աւելի ու աւելի է գրաւում ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան և գիտնական շրջանների ուշադրութիւնը: Կարծում են, որ եկող ուսումնական տարվանից «մանկավարժական ճեմարանի» խնդիրը կարող է իրականանալ՝ յատկացնելով նրա համար լեզուաբանական ինստիտուտի շէնութիւնը, մուզէյը և գրադարանը: Մի կապիտալիստ, որը առայժմ թաքցնում է իր անունը, տալիս է ճեմարանին մէկ միլիոն րուբլի հիմնական ֆոնդ: («Ут. Рос.»)

◆ Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստիտուտի պրոֆեսորների խորհուրդը որոշել է ընդունել՝ ի թիւս առաջին սեմեստրի ուսանողուհիների 224 հոգու, որոնցից 216-ը քրիստոնեաներ են, իսկ 8-ը՝ հրէուհիներ: 26 տեղ դեռ ևս ազատ է, որոնց թեկնածուները հրէուհիներ են, քրիստոնեայ թեկնածու չը լինելու պատճառով: Բայց որովհետև հրէուհիների թիւը 3%-ից աւել չը պիտի լինի, ուստի պրոֆեսորները [illegible] մինիստրութ[illegible] ընդունելու հրէուհիներին սահմանված նորմայից աւելի: Իսկ մինչ այդ խորհուրդը իր իրաւասութեամբ ընդունել է նորից 8 հրէուհի: («Нов. Вр.»)

◆ Պետերբուրգի քաղաքագլուխը նամակով յայտնել է տեխնոլոգիական ինստիտուտի դիրեկտոր Վորոնովին, որ ինստիտուտին կից գտնվող սեղանատունը ուսանողներից բացի կարող են յաճախել և նրանց կանայք, որոնց պէտք է տրվի առանձին անուանական տոմսակներ: («Р. В.»)

ԿԱՌԱՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

◆ Վերջին ժամանակներս բարձր շրջաններում այն կարծիքն է տիրում, որ 3-րդ Պետական Դուման կանոնաւոր կերպով կը շարունակի իր գործունէութիւնը, և այժմեանից արդէն խօսում են ապագայ Դումայի աշխատանքների ընդմիջումի մասին ամառվայ ամիսները: Ենթադրում են արդէն, որ 2 շաբաթ արձակուրդ կը տրվի թէ Ծննդեան և թէ Զատկի տօներին, մի շաբաթ՝ Բարեկենդանին և այնուհետև ամառային արձակուրդները կը սկսվեն 1908 թ-ի յունիսի սկիզբներից, իսկ աշխատանքների վերսկսվելը նոյն տարվայ հոկտեմբերից: Առհասարակ նկատվում է, որ վերջին օրերս Դումայի պարապմունքների մասին շատ են խօսում շրջաններում, իսկ արձակման մասին, համարեա, ոչինչ չեն խօսում: («Тов.»):

◆ Մինիստրների խորհրդի նախագահ Պ. Ա. Ստոլիպինը ամենևին չէ թաքցնում, որ իր համար շատ դժուար է Ռուսաստանում սահմանադրական կարգեր մտցնել: Բայց նրա հետ յարաբերութիւն ունեցող մարդիկ միաբերան վկայում են, որ, բացի նրա ընտրած ճանապարհից, ուրիշ ոչ մի ճանապարհ չը կայ: Նա իր համար նպատակ է ընտրել ճնշել յեղափոխութիւնը և հարթել օպպօզիցիայի սուր պահանջները: Այդ պահանջների թւում ագրարական հարցը ամենաառաջնակարգ տեղն է բռնում, որովհետև ամենից աւելի է շօշափում անձնական շահերը: Սակայն պրեմիէրը ագրարական հարցում աւելի տրամադիր է հակվելու դէպի սահմանադիր-ռամկավարների «կենսական-անհրաժեշտ» զիջումների պահանջը: Բայց նա դէմ է «պարտադիր գրաւման» սկզբունքին և որևէ ընդհանուր պետական դեկլարացիաներին: («У. Р.»)

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Երեկ, սեպտեմբերի 28-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատում սկսեց քննվել այն 20 ամբաստանեալների գործը, որոնք մեղադրվում են իբրև պատկանող «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն» կոչված կազմակերպութեան, որ իր գործունէութեան նպատակն է դրել տապալել գոյութիւն ունեցող պետական կազմը և գործել ծանր յանցանքներ պայթուցիկ նիւթերի միջոցով, և որ յատուկ այդ նպատակով իր տրամադրութեան տակ է ունեցել պայթուցիկ առաջացնող զանազան նիւթերի և զէնքերի պահեստներ:

Այս գործը ծագեց 1906 թ. նոյեմբերի 17-ին Գանձակում:

Գործի քննութիւնը դեռ շարունակվում է դատաստանական պալատում. վերջանալուց՝ մանրամասն հաշիւ կը տանք մեր ընթերցողներին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

V

Հայ գիւղերում հետզհետէ բացվում են դպրոցները: Հարկ կը լինի՞ ասելու, որ ինչպէս գիւղական համայնական բոլոր գործերի, նոյնպէս և դպրոցական գործի ղեկավարը, տէրն ու տնօրէնը ու իրաւասու պահապանը հանդիսանում են գիւղական բռունցքապետները, տղրուկներն ու հարստահարիչները: Եւ այդ հանգամանքն ինքնըստինքեան մի փաստալից գրաւական է, որ գիւղական դպրոցներն այդ ռէակցիոն, մնասակար և անձնական նեղ ու գծուծ շահերով առաջնորդվող «հոգաբարձու» կոչվող իրաւական մարմնի հերարխիայի ազդեցութեան տակ հետզհետէ նորանոր շահագործութիւնների աղբիւր են հանդիսանում: Ներկայ պայմաններում՝ առնուազն անմտութիւն կը լինի մատաղ սերնդի կրթութեան և լուսաւորութեան տաճարներից առաջադիմական որևիցէ քայլ սպասել:

Գիւղական «հոգաբարձուները» ամենից առաջ լինելով տգէտ, կոպիտ, նիւթապաշտ, անկաշառ գիտութեան, դեմոկրատական կարգերի և առհասարակ լուսաւորութեան երդուեալ թշնամի՝ պարզ է, որ ամենից առաջ ոչ թէ միայն «հոգաբարձուների» և սերնդի «դաստիարակիչների» միջև համերաշխ գործելակերպի ամենամեղմ ներդաշնակութիւն չէ կարող գոյութիւն ունենալ— մի բան՝ որ այնքան անհրաժեշտ է դպրոցական պրոգրէսի շահերին—այլ և այդ երկու դասակարգերի միջև հետզհետէ սրվող փոխադարձ թշնամութիւնը և մտաւոր պաշարների ու աշխարհահայեացքների տարբեր ուղղութիւններն ու տարբեր շահերը, բնականաբար, գիւղական իրականութեան ծոցում հանդէս պիտի բերեն իրար միանգամայն հակադիր 2 թշնամի բանակ կամ, աւելի ճիշդ ասած, անսպառ աղմուկների, կռիւների մի կատարեալ թատերաբեմ... Մէկ կողմը կանգնած է նիւթական ու ֆիզիկական մութ ու կոպիտ ույժը, իսկ միւսում՝ մատաղ սերնդի և առհասարակ արիւնաքամ դարձած ու հիւծված գիւղական աշխատաւոր դասակարգի շահերի ու առաջադիմութեան անկաշառ զգացմունքն ու անխորտակելի կամքը:

«Հոգաբարձու» կոչված գիւղական անկոչ ցեցերն ամեն կերպ աշխատում են խոչընդոտ հանդիսանալ լուսաւորութեան գործին, կաշկանդում են իրանցից նիւթապէս կախում ունեցող ուսուցչի ձեռք ու ոտքը, կուլ են տալիս դպրոցական ու եկեղեցական դրամները, իրանց շահերին են ծառայեցնում դպրոցը, ամեն երևոյթի, ամեն ներմուծութեան, դպրոցական ամեն մի ծախսի վրա կծու, չարչիական աչքով են նայում, աշխատում են ուսուցիչներին սորկացնել, ամիսներով աղքատ ուսուցիչների ռոճիկը քաշ տալ, շահեցնել յօգուտ իրանց անյատակ գրպանների, շատ յաճախ էլ կտրել ռոճիկը, զրպարտել ուսուցչին և այլն և այլն... Եւ այսպէս՝ անվերջ զեղծումներ ու անզուսպ ոտնձգութիւններ...

Իսկ եթէ իր կոչման բարձրութեան վրա կանգնած ուսուցիչն այնքան քաջութիւն ունեցաւ նրա «սև մածնին» հակառակ խօսելու, ապա հոգաբարձուների ապօրինութիւնների, զեղծումների, ոտնձգութիւնների դէմ թեկուզ ամենամեղմ տոնով բողոքելու, էլ հօ իր հացը կերաւ...

Դեռ չեմ խօսում, ի հարկէ, մեր դպրոցների աշակերտական թոշակավճարների անարդար բաժանման մասին, որ աղքատից էլ, հարուստից էլ անխտիր կերպով միևնոյն թոշակադրամը, միևնոյն ծխական տուրքն է ստացվում: Դա նշանակում է փակել աղքատների առաջ լուսաւորութեան և կրթութեան դռները: Ո՞վ կը համարձակվի ներկայ պայմաններում հայ գիւղերում թոշակատուութեան պրոգրեսիվ եղանակի մասին խօսք անգամ բաց անել: Ամենածայրայեղ դէպքերումն էլ բռունցքները բոլորն էլ իրանք իրանց ամենավերջին աղքատների շարքը կը դասեն...

Իսկ այս բոլորից յետոյ՝ եթէ ի նկատի ունենանք, որ գիւղական դպրոցներն իրանց դրամական ամենախոշոր մասը եկեղեցիներից են վերցնում—որը բացառապէս աղքատների դիւային տոկոսիքների «խեղճ ու կրակ» կոպէկներից է հաւաքվում—այն ժամանակ գոնէ մասամբ հասկանալի կը դառնայ ընթերցողին, որ գիւղական դպրոցների ամենամեծ ծանրութիւնը դարձեալ աղքատների շլինքին է ծանրանում. իսկ բռունցքները գիւղական դպրոցներում խնամակալութեան և նորանոր շահագործութեան դեր են ստանձնում միայն...

Դեռ չը հաշված այդ բոլորը՝ աւելի ցաւալին այն է, որ ներկայումս հայ գիւղական դպրոցները գարշելի կաշառակերութեան մի խղալի պատառ են դառել. թող չը զարմանայ ընթերցողը, որ այսօր շատ գիւղերում «ռուշֆաթով» են միայն ուսուցչական պաշտօն ստանձնում: Որ տիրացուն որ աւելի մեծ ռուշվաթ է խոստանում հոգաբարձու աղաներին, նա է դառնում ուսուցիչը: Ուրեմն՝ մեզանում աւելի մեծ կաշառք տուող «տիրացուն» աւելի շանս ունի իր ուզած դպրոցում «մատաղ սերնդի դաստիարակ» կոչվելու, քան բարեխիղճ և ուսուցչական կոչում ունեցող որևիցէ մի անհատ:

Տիրացուների՝ ուսուցիչ դառնալու աջող մրցումը մի ուրիշ կողմից ևս մեծ նշանակութիւն ունի, որ գիւղական բռունցքները նրա ներկայութեամբ աւելի են ընդլայնում իրանց բազմատեսակ շահադիտական ոտնձգութիւնները և բացարձակ գողութիւնները, քան դիցուք մի ինտելիգենտ ու գիտակից ուսուցչի, որից, ի դէպ է ասել, այնքան են զզվում գիւղի բռունցքապետները, որքան «Թուրքը խոզի մսից»: Եւ դա շատ բնական է...

Օրինակի համար՝ երբ Նիժ գիւղի երբեմն արհեստաւոր, իսկ այժմս ուսուցիչներից մէկը համարձակվում է ըմբոստանալ մի փոքր անվախ խօսելու ապա հոգաբարձուների դէմ, գիտէ՞ք ինչ են պատասխանում. «Մենք դուրգեարին վարժապետ շինեցինք, որ նա հիմա համարձակվի մեզ հետ քեալլա քեալլի տա՞լ... Խ՞ չի արուր իրան պահում»:

Գիւղական դպրոցների ապա հոգաբարձուների հակակրթական տենդենցիաների և տխրահռչակ դերերի մասին մի առ մի գրելը մեզ շատ հեռու կը տանէր: Ներկայ պայմաններում՝ ոչ մի գիտակից և կանոնաւոր ուսուցիչ չի կարող հաշտվել զանազան տգրուկ հոգաբարձու աղաների հրաւիրմամբ գիւղական դպրոցների ուսուցչական պաշտօն ստանձնել, որովհետև նա ոչ մի երաշխաւորութիւն, բարոյական ոչ մի ամուր յենարան չունի իր պաշտօնի բարձրութեան վրա կանգնելու և իր արդար վարձը ստանալու: Ապա հոգաբարձուները նայում են ուսուցչի վրա ինչպէս իրանց ծառայի, սորկի վրա: Բաւական է մի փոքրիկ դժգոհութիւն, և հոգաբարձուն պատրաստ է ասելու՝ «Դուրս կորիր մեր շկոլից, էլ քո դօնլուղը ես չեմ տայ»: Այնուհետև երևակայեցէք խեղճ ուսուցչի դրութիւնը... Ո՞ւմ բողոքի, ո՞ւր գնայ...

Վերջապէս երբ պէտք է որոշվի ամենուրեք քաւութեան նոխազ դարձած հայ ուսուցչի դրութիւնը, երբ պէտք է որոշվի նրա իսկական իրաւունքը և ապա հոգաբարձուների ոտնձգութիւնների սահմանը:

Դպրոցական ասպարէզում ապա հոգաբարձուներից ոչ պակաս պախարակելի ու յետադիմական դեր են կատարում և մեր հոգևորականները՝ սկսած հոգևոր բարձրագոյն իշխանութիւնից մինչև գիւղական անկոչ գործակալ քահանաները: Վերջիններս սկսել են այժմս «խօլվաթ» գիւղերում իրանք իրանց ինչ-որ «նախագահ հոգաբարձութեան», «օգնական թեմական տեսչի» և ուրիշ մեծ-մեծ «պաշտօնական» տիտղոսներ յատկացնել: Սա ինչ ապօրինութիւն է հոգևոր իշխանութեան կողմից: Որքան գիտենք՝ ոչ պետական ինստրուկցիաներում և ոչ էլ հայոց դպրոցների նախագծում գոյութիւն չունին այդ տեսակ պաշտօններ: Մինչև անգամ այդ ինքնակոչ տիտղոսները հակառակ են Կաթողիկոսի «հռչակաւոր» կոնդակի բուն ռամկավար. ոգուն: Ի՞նչ է ցոյց տալիս սա. միթէ, որ մեր հոգևոր բիւրոկրատները հայկական «սև հարիւրեակների» դերը ուզում են ստանձնել, թէ՞ յիրաւի «աբէջք օրհասական հզօրագոյնս կաեն»:

Ամփոփելով ասածներս՝ շեշտում և ընդգծում եմ, որ, շնորհիւ գռեհիկ ու շահամոլ հոգաբարձութեան և հոգևոր իշխանութեան ոտնձգութիւնների, մեր գիւղական դպրոցներում կատարվում է մի կործանիչ, մի ռէակցիոն պրոցէս: Իրաւազուրկ, բազմատանջ, «տկլոր ու սարսախ» ածականներին արժանացող հայ գիւղական վարժապետը, որը դեմոկրատիկ կարգերի և առաջադիմութեան համար իր՝ պատմական առաջադրանդ զօրքի դերումն է, նա, որ այսօր անհաւասար կռուի է բռնվել հայկական էլեքտրականացած մթնոլորտում—կռիւ՝ ընդդէմ բիւրոկրատիկ կարգերի, ընդդէմ իրաւունքների բռնաբարման, ամեն տեսակի շահագործման, հարստահարութեան, վաշխառութեան, ամենուրեք թևատարած թագաւորող դժոխային տգիտութեան հայլն հայլն—նա այսօր ասպարէզի վրա գրեթէ ոչ մի ընկեր չունի: Միայնակ, առանց գիտակից ընկերների, առանց բարոյական ամենափոքրիկ յենարանի կրում է իր ծանր խաչը, տապակվում է իր կաշուում:

Ո՞ւր է հայ մամուլը. ո՞ւր է հրապարակախօսի հեղինակաւոր գրիչը. ինչո՞ւ չի հընչեցնում իր հուժկու ձայնը: Միթէ հայ մամուլն այնքան է թզուկացել, որ, կուսակցական անձուկ և գծուծ շրջանակի մէջ գամված՝ միմիայն թայֆայական նեղ միտումներով է իր ձայնը հնչեցնում կամ Զաքարիայի պապանձումն առնում...

Միթէ քանի ամիսներից ի վեր Նուխու դպրոցների միւ-երկու «խեղճ ու կրակ» ուսուցիչների՝ վաշխառու ապա հոգաբարձուների անզուսպ կամայականութիւններին խաղալիք դառնալն այդ չէ ապացուցանում: Ո՞վ չը գիտէ, որ խեղճերի մեղքը հէնց միմիայն նրանումն է եղել, որ յաւակնութիւն են ունեցել Նուխու մի քանի հարստափոր ապա հոգաբարձուների՝ հազարների հասնող «տակով արած» գեղծումների դիմակը պատռել...

Փառք ու պատիւ ձեզ, յարգելի ուսուցիչներ, որ մինչև վերջը մեն-մենակ, առանց որևիցէ մի յենարանի, հակառակ հազար ու մի հալածանքների, նենգ դաւադրութիւնների և աւազակաբարոյ սպառնալիքների՝ ձեր ուսերին ծանրացած խաչը անյողդողդ կերպով կրեցիք և մինչև Գողգոթա հասցրիք...

Մամուլի յարգելի ներկայացուցիչներ, գիւղական և գաւառական ուսուցիչների անհաւասար կռւում «նեղ թայֆայականութեան» ու «կուսակցութեան» հարց չը կայ. այստեղ կայ միայն լոյսի և խաւարի, բռնութեան և արդար բողոքների արդար ճիչեր...

Արամ Գիւրջեան

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

Հրեական ժամերգը, հրեական նախանձա-[illegible]—ա՛յս ինչ էր գրված [illegible] ընկերութեան բեմի վրայ սեպտեմբերի 27-ին:

Պիեսը «պղծողի» կամ [illegible] ժողովրդի մի ընտանիքի պատմութիւնն էր [illegible]:

«Հրեայ Իսրայէլը»—ա՛յս պիեսի անունը (Schma Jsroel). [illegible]

[illegible]

Հրեայ Աբրամ Շիֆերը կորցրել է իր միակ որդուն և, դեռ չը մխիթարված այդ ցաւից, իմանում է, որ նրա աղջիկը առևանգված է խուլիգանից, իսկ յետոյ տեսնում է իրան զրկված հնարաւորութիւնից թողնելու որդուն հրէական հանգստարանում, որովհետև որդին բարձրագոյն ուսում ստանալու համար ընդունած է եղել քրիստոնէութիւն:

Պիէսի մէջ դուրս բերված տիպերը և հերոսների խօսակցութիւնները, վերաբերելով ժամանակակից հանգամանքների, դարձեցնում են առանձին հետաքրքրութիւն: Մի քանի բնորոշ աջող տեսարաններ գործում են ուժեղ տպաւորութիւն:

Շիֆերի դերում Ներաղօվ և նրա աղջկայ դերում Մարչենկօ առանձնապէս աչքի էին ընկնում:

Ցաւելով պէտք է արձանագրել, որ հասարակութիւնը անտեղեակ լինելով պիէսի բովանդակութեան և բնաւորութեան՝ չէր շտապել լցնել թատրոնը: Պէտք է յուսալ, որ հասարակութիւնը կաշխատէ ներկայ լինել պիէսի երկրորդ ներկայացման ժամանակ: Սիրող

II

Թիֆլիսի արքունական թատրոնում սեպտեմբերի 27-ին ներկայացվեց Բիզէի «Կարմէն» օպերան:

Կարմէնը Թիֆլիսի սիրած օպերաներից մէկն է և նա ձմեռվայ մէջ կրկնվում է յաճախ: Առաջին ներկայացումը ընդհանրապէս գոհացուցիչ էր, թէև ոչ կատարեալ:

Կարմէնի դերը կատարում էր երգչուհի Կօրսակօվա-Լիւբանսկայա: Նա հանդէս բերեց գեղեցիկ, մտածված և մշակված խաղ, որին սակայն համապատասխան չէր ձայնը:

Միքայէլայի դերը կատարում էր երգչուհի Պօրօժիեվա, որը ունի փոքրիկ քնքոյշ ձայն, բայց երգում է երկչոտ:

Դօն-Խօզէի դերում Մախին հանդէս բերեց ախորժելի մշակված ձայն և բաւական մտածված խաղ:

Երէկ, սեպտեմբերի 28-ին, կրկնվեց «Լակմէ» օպերան նախկին կազմով և նոյն աջողութեամբ: Ի.

ՊԷՏՔ Է ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԵԼ

(Նամակ Սուխումից)

Ներկայումս ամբողջ լայնածաւալ Ռուսաստանի գիւղացիութիւնը, բանւորութիւնը, վերջապէս բոլոր կեղեքվածները և ճնշվածները գիտակցում են իրանց վիճակը և աշխատում են միացած ույժով պաշտպանել իրանց իրաւունքները կեղեքիչների ոտնձգութիւններից: Իսկ Սուխումի գիւղացիութիւնը, որ աւելի քան զրկանքներ է կրում զանազան տզրուկներից, ոչ մի շարժման նշոյլ չէ ցոյց տալիս իր վիճակը բարելաւելու, այլ լճացել, կենտրոնացել է իր չարաչար՝ բայց ապարդիւն աշխատանքի մէջ, իր շուրջը կատարվող նորութիւններին ձեռնպահ:

Նա տարին տասներկու ամիս անդադար՝ քրտինքը ծով շինելով, արևակէզ աշխատելով, ճահիճներ, քարոտ տեղեր է շէնցնում և ծխախոտ արտադրում, բայց միշտ զրկանքի ենթակայ:

Ահա թէ ինչու:

Սուխումի գիւղացիութիւնը չէ թէ իր ընտանեկան աշխատող ձեռքերի համեմատ գործ է բռնում, այլ շատ լայն, ընդարձակ պլանտացիաներ է բռնում (որովհետև այն հողը, որի վրա ապրում է, իրան չէ պատկանում, այլ զանազան կնեազներին, որոնց մեծ քանակութեամբ վարձ է տալիս). դրա համար ստիպված է մշակներ աշխատեցնել, և որովհետև այդ ժամանակամիջոցում կանխիկ փող չէ ունենում, *) ծխախոտ տնկելուց (մարտից մինչև սեպտեմբեր) մշակները աշխատում են ապառիկ: Սեպտեմբերի կէսին մշակներին վարձ պէտք է տալ, դրա հետ միասին ձմեռվայ պիտոյքներ պէտք է հոգալ: Խեղճ գիւղացին այդ ժամանակ շատ կրիտիքական, անելանելի դրութեան մէջ է գտնվում:

Ահա այդ միջոցին հանդէս է գալիս ծխախոտի տզրուկ վաճառականը՝ օգտվելու գիւղացու նեղ վիճակից զանազան ձևերով. գնում է գիւղերը ապրանքը նայում, այլ և ստորացուցիչ առևտրական ձևականութիւններից յետոյ առաջարկում այնպիսի մի գին, որ գիւղացու արդար վաստակի կէսն է առաջացնում, բայց խեղճը ճարը կտրած, ակամայից, համաձայնում է վաճառականին, տալիս է ծխախոտ շատ ցածր գնով, որպէս զի ստանայ մի քանի հարիւր րուբլի «զադատկա» (կանխավճար) իր ծով կարիքները գոհացնելու համար:

Այդ «զադատկայով» գիւղացու ապրանքը կապվում է և վաճառականի սեփականութիւնը դառնում: Գիւղացին ծխախոտը չորացնում, պատրաստում է և միւս տարվայ յունվար, փետրվար ամիսներում հակ կապելով բերում է քաղաք, վաճառականի պահեստն է իջեցնում՝ թէսլիմ (յանձնել) անելու: Այդ ժամանակն էլ աղա-չորպաջին (վաճառական) հրապարակ է գալիս իր «զադատկայի» ժամանակ պակաս թողածը լրացնելու:

Միջոցներն արդէն պատրաստ են նրա համար. «Թաց» է, «խաշլամա» է, «վատ տեսակից շատ էք խառնել» ասելով զեղչում է առանց էն էլ ցած գնով սակարկածից: Գիւղացին այդ էլ տանում է՝ յարմարվելով մի կերպ: Բայց «ողորմած» չորպաջու ընչաքաղցութիւնը սրանով էլ չէ գոհանում: Պէտք է ապրանքը կշռել. նա այդտեղ ևս գիտէ խաբելու ձևը, որովհետև գիւղացիների մեծ մասը կշռաքից չէ հասկանում. կշռելիս՝ ծխախոտի քանակից պակասում է գիւղի կշռաքի հետ համեմատած: Գիւղացին այդ իմանում է և նկատողութիւն է անում. բայց աղա վաճառականը բարկութեան շանթեր է որ թափում է նրա գլխին.—«Դուք չը գիտէք կշռել. գիւղի ղանթարը սխալ է, մերը ուղիղ, փէչատած»... Եւ այսպէս շուարեցնելով միամիտ գիւղացուն, իր ուզած գնով իւրացնում է ապրանքը:

Ահա գիւղացին կեղեքվում է և զադատկայի ժամանակ, և թէսլիմի ժամանակ, և այսպէս անվերջ:

—

Որպէս զի մի անգամ ընդ միշտ վերջ տրվի գիւղացիներիս կրած ոտնձգութիւններին, պէտք է կազմակերպվել.

1) Կազմել գիւղացիական բանկ, որպէս զի նեղված գիւղացին փող վերցնէ այդ բանկից և ստիպված չը լինի իր բազմաչարչար աշխատանքը կէս գնով ծախելու:

2) Եթէ հնարաւոր չէ բոլոր գիւղերը միանալու, գոնէ 5—10 գիւղեր առանձին միացած կազմել գիւղացիական միութիւն, ընտրել իրանցից մի գործադիր մարմին, բաղկացած 5—6 գիտակից անձնաւորութիւններից, և յանձնարարել նրանց ծխախոտ վաճառել վաճառականներին: Դրա զգալի օգուտն այն կը լինի, որ վաճառականը չէ կարող առանձին առանձին գիւղացու հետ տեսնվել ու նրա միամտութիւնից և նեղված դրութիւնից օգտվելով ապրանքն էժան գնով խեղդել, այլ նա գործ կունենայ գիտակից և միացած ույժի հետ, և նրա դիպլօմատիական ծրագիրները ի զուր կանցնեն: Ռանչպար

*) Որովհետև անցեալ տարվայ ծխախոտի փողը արդէն վերջացրել է շնորհիւ իր անտնտեսագիտութեան...

ՓԱԽՉՈՂ-ՓԱԽՉՈՂԻ Է

Կարս, սեպտեմբերի 27-ին

Գաղթականութեան հոսանքը վաղուց է արդէն ծայր տուել. անցնում են սահմանը յայտնի և գաղտնի կերպով: Գաղտնի անցնողներից շատերը ձերբակալվում են կամ թիւրք և կամ ռուս սահմանապահ զինւորներից:

Յուլիս ամսում մի խումբ կարնեցի երիտասարդներ, մօտ 20 հոգի, Կարս գալիս՝ ճանապարհին բռնվում են թիւրք զօրքերից իրանց թիւրք առաջնորդի հետ և բանտարկվում Հասան-Կալէում. այժմ դրանց փոխադրել են Կարնոյ բանտը, որտեղ, ինչպէս պատմում են Կարինից եկողները, սաստիկ չարչարում են և նեղում նրանց:

Գալիս են Կարնից, Մուշից, Վանից, Բաղէշից և այլ տեղերից: Գալիս են միայնակ և, եթէ կարողանում են, գերդաստանով: (Վերջիններիս թիւը շատ քիչ է): Դրանցից շատերը այս կողմերում մի որևիցէ գործ չը գտնելով՝ թափառում են քաղաքից քաղաք և գիւղից գիւղ ու, շատ անգամ մուրալով, մի կերպ պահում են իրանց գոյութիւնը, իսկ այնտեղ, երկրում, իրանց գերդաստանները շատ անգամ սովամահ են լինում:

Թիւրքա-Հայաստանը, բառի բուն նշանակութեամբ, դատարկվում է հայերից: Ջը կարողանալով դիմանալ զուլումի այդ երկրում սովին և գազանաբարոյ ու արիւնարբու քրդերի և թիւրքերի գործ դրած բռնութեանն և տուած նեղութիւններին, լոկ իրանց կեանքը ազատելու համար, փախչող-փախչողի է: Փախչում են գլխաւորապէս այր մարդիկ, իսկ կանայք, երեխաները և ծերերը մնում են անտէր-անօգնական, քրդի ու թիւրքի քմահաճոյքին: Սրտաճմլիկ է պատկերը: Կարմիր սուլթանը հասնում է իր նպատակին.—«Հայաստանը առանց հայերի»:

Այս զուլումների գլխաւոր պատճառը, որքան որ գազանաբարոյ և արիւնարբու սուլթանն է, նոյնքան մեղաւոր են և մեր ինքզինքնին «յեղափոխական» անուանող պառատախօսները, որոնք իրանց անտակտ, անհեռատես և հայակործան գործունէութեամբ՝ Թիւրքա-Հայաստանը ազատելու տեղ նրա դրութիւնը աւելի վատթարացրին և պատճառ դարձան ու դառնում են Թիւրքա-Հայաստանը հայերից դատարկվելուն:

Պէտք է շուտափոյթ ազգային ընդհանուր ժողով գումարել և հայ ազգին այս անտանելի դրութիւնից ազատելու մասին միջոցներ մտածել: Զ. Գ.

ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ

—

Սամարղանդ, սեպտեմբերի 20-ին

Թուրքեստանի և առհասարակ Անդրկասպեան երկրի նոյնպէս ուսումնարանները նիւթապէս մի խոշոր կողմով տարբերվում են միւս տեղերից—այն է՝ նրանով, որ ոչ մէկը չէ օգտվում իր սեփական խանութների, հողի կամ տան եկամուտներից, այլ պահվում է լոկ ժողովրդի տուրքով:

Մեր ուսումնարանն ևս դրանցից մէկը լինելով՝ անցեալ երկու տարին մի կերպ ծայրը ծայրին հասցրեց, բայց թէ ինչ կը լինի այս տարի, դա դեռ ևս մութ է:

Ուսումնարանի բիւջէն այս տարի 4000-ի է հասնում, և թէև նախահաշուի ժամանակ հոգաբարձուներից մէկը, շնորհիւ թուաբանական սրամիտ վարժութիւնների, այդ ծախքը լրացրել էր, սակայն հէնց տարվայ սկիզբը ցոյց է տալիս, որ առանց խոշոր անախորժութիւնների չի անցնելու:

Վերոյիշեալի սխալը պէտք է փնտռել հոգաբարձութեան անտարբերութեան և մասամբ էլ նրա բարութիւնը շահագործելու մէջ: Նախահաշիւը ցոյց է տալիս, որ աւագ ուսուցիչը պէտք է ստանայ 1100 ր., ուսուցիչը 650, մի վարժուհին 650, միւսը 500, առանց տան վարձի և վառելիքի, բայց թէ ինչու համար հոգաբարձութիւնը ուսուցիչներին է յատկացրել ուսումնարանին կից առանձին բակ ու մուտք ունեցող բնակարանը և ուսումնարանը զրկել ամսական մօտ 15—20 ր. մուտքից, այդ տարօրինակ է ու անհասկանալի:

Սակայն դա չարիքի փոքրագոյնն է, և հոգաբարձութիւնը ունի մի աւելի խոշոր սխալ:

Որքան տեղեկացանք, հոգաբարձութիւնը ուսման վարձի անօրէնութիւնը թողել է աւագ ուսուցչին, որպէս մի աւելի լաւատեղեակ մարդու, որը աւելի լաւ է ծանօթ աշակերտ-աշակերտուհիների ծնողների մուտքին ու կարողութեանը և նա աւելի հմուտ կերպով կարող է նշանակել ուսման վարձի քանակը *):

Հէնց այդ բանով նա արել է մի խոշոր սխալ, որից ծագել է ամբողջ չարիքը: Առաջինը, եթէ աւագ ուսուցչին վերցնենք որպէս տեղական ժողովրդին լաւ ծանօթ անձնաւորութիւն, պէտք է նկատենք և այն, որ նրա արշինը ուրիշ տեսակի է: Եթէ յիշողութիւնս չի դաւաճանում ինձ, երբ մի բազմամարդ ժողովում խօսվում էր որոշ տուրքի մասին և մի քանի անձնաւորութիւններ ժխտում էին, առարկելով որ այդ բանը անմատչելի է հասարակ դասակարգին, պ. աւագ ուսուցիչը՝ պատասխանելով նրանց առարկութեանը՝ մի փաստ ևս աւելացրեց, որ «ես իբրև ուսուցիչ ամէն օր, համարեա, ճաշին ուրիշ տեղ եմ լինում, և բոլորը ինձ պատւում են ճոխ սեղանով ու համեղ կերակուրներով»: Ինչպէս ընթերցողը կը տեսնէ, հէնց այդ արշինով էլ նա սխալ պէտք է չափէր. և այդպէս էլ եղաւ:

Դրա հետևանքն եղաւ այն, որ շատ ծնողներ անկարող եղան իրանց որդիներին մտցնելու և կամ եթէ մի կերպ մտցրին՝ այն էլ աչքի առաջ ունենալով որ ամբողջ տարվայ ընթացքում պիտի զրկվեն շատ անհրաժեշտ կարիքներից:

Եւ եթէ ընթերցողը կարծէ, որ այդ ուսման վարձերի մեծ մասը հարուստների որդիներին կը վիճակվի տանելու, կը սխալվէ, որովհետև հարուստների համար գիմնազիա կայ, և այդ վարձերը ընկնում են միջին և հասարակ դասակարգի վրա, որոնք օրական պարէնը հազիւ են հայթայթում:

Սխալ է, կրկնում ենք, հոգաբարձութեան այդ քայլը, և նա պէտք է շտապէ ուղղել այդ սխալը: Ինչու համար պէտք է օրական հացը աշխատող լոկ մի սաեղ ունեցող դերձակը հաւասար վարձ տայ 70,000 ր. կլոր գումար ունեցողի հետ, և ինչու ամբողջ ուսումնարանի ծախքը պէտք է ծանրանայ հասարակ դասակարգի վրա, եթէ նա մտածում է, որ իր բիւջէն պէտք է լրացնէ թատրոնի եկամուտով, «աւետիս» ման գալով. դա առաջին ապահով միջոց և երկրորդը ապացուցված չէ, որ հասարակ դասակարգի վրա չէ ծանրանալու. թող նա ուղղի աւելի ճիշդ ու հաստատված եղանակով, այն է՝ ձրի դարձնելով ուսումը պրօգրէսսիվ տուրք սահմանէ ընդհանուրի վրա: Էլէն

*) Երկու մասի է բաժանված աշակերտ-աշակերտուհիների վարձը. մի մասը (հարուստներ) վճարում է 25 րուբլի, միւսը (չքաւորները) 15. կան և ձրիներ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Սեպտեմբերի 27-ին Գանձակի նահանգից որսորդութիւնից Կովկասի Փոխարքան ժամանեց Թիֆլիս:

◆ Իր ճանապարհորդութիւնից Թիֆլիս վերադարձաւ Փոխարքայի զինւորական մասի օգնական գ.-լ. Շատիլովը:

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեն.-նահանգապետը զինւորական դատարանին է յանձնել Տիօնէթի գաւառի Գուլգուլ-Ջալա գիւղի բնակիչ Երասա Ցիխելաշվիլուն և նոյն գաւառի Գօրան գիւղացի Գէօրգի Արաբուլուն, որոնք մեղադրվում են մի շարք աւազակային յարձակումների մէջ:

◆ Մի յատուկ մասնաժողով է կազմված անդրկովկասեան երկաթուղիների և Ուլուխանլու-Ջուլֆա երկաթուղագծի ծառայողներից՝ անդրկովկասեան երկաթուղիները նոյեմբերի 1-ից Ուլուխանլու-Ջուլֆա գծի վրա շահագործելու համար:

◆ Թիֆլիսի նահանգական վարչութիւնը հաստատել է «երեխաներին էժան կերպով ուսում տուող կովկասեան հոգաբարձութեան» կանոնադրութիւնը: Ընկերութեան նպատակն է՝ 1) էժանացնել, որքան կարելի է, երեխաների կրթութիւնը այն մայրերի և անձանց համար, որոնք կատարում են նրանց պարտականութիւնները, և 2) ապահովել այն երեխաների կրթութիւնը, որոնց ծնողներին որևէ փորձանք է պատահում, օր. վաղաժամ մահվան, աշխատանքի բոլորովին անընդունակ դառնալու և աքսորի կամ երկարատև բանտարկութեան դէպքերում:

◆ Ոստիկանութեանը աջողվել է ձերբակալել 1-ին քաղաքամասի ոստիկանատան թաղ. վերակացու Գուգուշվիլու վրա կրակողներին և նոյն ոստիկանատան քաղաքապահին սպանողներին: Նրանց թիւը երեք է:

◆ Սեպտեմբերի 27-ին Մետեխի բանտից արձակված է «Գուտտենբերգ» գրախանութի տէր Գալուստ Գալստեանցը:

◆ Թիֆլիսի դումայի ձայնաւոր ինժեներ Ա. Ս. Բաբօվը սեպտ. 27-ին մեկնեց Կիեվ, ուր նա նշանակված է տեխնիքական դըպրոցի դասատու:

◆ Կովկասի գլխաւոր վարչութիւնը թոյլատրել է ներկայացնել Կովկասի թատրոններում Ալ. Աբէլեանի «Նշանվածներ» 3 գործողութեամբ դրաման:

◆ Մետեխի հայ բանտարկեալների ընթերցանութեան համար ուղարկվում է «Մշակի» մի համար, որի հոգսը վերցրել է իր վրա Գ. Գալստեան:

◆ Սեպտ. 27-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Սիօնի փողոցով անցնող ինչ-որ տիկնոջ մօտ է վազում մի երիտասարդ թուրք և, խլելով նրա ձեռքից բիդիկիւլը փողերով, դիմում է փախուստի: Տիկնոջ աղաղակների վրա՝ փախչողի ետևից են ընկնում անցորդները և երեխաները: Վազելով անցնելով Էքզարխսկի հրապարակը, կողոպտիչը աշխատում է անյայտանալ Անչիխատի փողոցի նրբանցքներից որևէ մէկում և մըտնում է ջրի խողովակի մէջ: Բայց ամբոխը, որին միացել էին և քաղաքապահները, նկատեց այդ բանը: Վերջապէս կողոպտիչին հանում են խողովակից թաց-թաց: Նրա մօտ գտնվում է մի ատրճանակ, իսկ բիդիկիւլը նա կարողանում է մի տեղ շպրտել: Ամբողջ ամբոխի և քաղաքապահների ուղեկցութեամբ ձերբակալվածը տարվում է 5-րդ ոստիկանատուն:

◆ Վաղը, կիրակի, սեպտեմբերի 30-ին, կը բացվի միդասեան դպրոց Ջրկինեանց եկեղեցու գաւթում: Դպրոցը պէտք է լինի միդասեան երկու բաժանմունքով և կարող է պարունակել մինչև 50 աշակերտ: Առ այժմ ցանկութիւն են յայտնել 30 աշակերտ և աշակերտուհի: Դպրոցը պէտք է պահվի ծխական միջոցներով և կողմնակի օժանդակութիւններով: Հոգաբարձութիւնը յոյս ունի, որ ծխականները ամէն ջանք գործ կը դնեն նպաստելու դպրոցի նիւթական ապահովութեան:

◆ Սենատը բացատրել է, որ այգետէրերի և գինեգործների ձեռքով կատարվող գինեվաճառութիւնը ազատվում է պրօմիսլային հարկից միայն այն դէպքում, երբ այդ առևտուրը կատարվում է սեփական կամ կապալով վերցրած այգու սահմաններում, որտեղ որ գինին է պատրաստվում: Իսկ մնացած բոլոր դէպքերում պրօմիսլային հարկը վճարվում է ընդհանուր հիմունքներով:

◆ Քութայիսից սեպտեմբերի 27-ին հեռագրում են «Кавказъ» լրագրին, որ չորեքշաբթի, սեպտեմբերի 26-ին, երեկոյեան մօտ 8 ժամին, Քութայիսի բանտից պատը փորելով փախել են 38 բանտարկեալներ: Փախածների թւում եղել է նաև նախկին ուսուցիչ Ստեփանեանը, որը մեղադրվում էր Կվիրիլիի գանձատան կողոպտման մէջ: Փախչողներին ձերբակալելու համար եռանդուն միջոցներ են ձեռք առնված: Ուրիշ մանրամասնութիւններ առ այժմս յայտնի չեն:

◆ Գօրուց հաղորդում են, որ սեպտեմբերի 5-ին, երեկոյեան մօտ ժամը $8^1/_2$-ին, Անդրկովկասի ճանապարհների 219-րդ վերստի վրա գտել են բերանով մորթված կալուածատէր ազն. Վլ. Ստ. Ծերեթելիի դիակը: Ոստիկանութեան կողմից կատարված քննութիւնից պարզվել է, որ սպանութիւնը կատարել են Գօրու գաւառի Խիդխիթավի գիւղի բնակիչները:

◆ Օդեսսայից քաղաքային վարչութեանը հեռագրում են, որ այնտեղ ալիւրի պուդը վաճառվում է 4 ր. 20 կոպէկով: Թէ այս և թէ այլ տեղերից ստացված տեղեկութիւնները պարզ կերպով ցոյց են տալիս, որ տեղիս հացթուխները ի զուր են աւելացրել հացի գները:

◆ Փոխարքան չէ յարգել Դերբենդի հրէաների միջնորդութիւնը, որոնք խնդրել էին համահաւասար իրաւունք տալ իրանց էլ քաղաքային ընտրութիւնների ժամանակ: Փոխարքան հիմնվում է այն բանի վրա, որ Դերբենդի հրէաներից մի քանիսն արդէն մասնակցել են և նրանցից մէկը քաղաքային լիազօրների տեղական ժողովում ներկայացուցիչ է: Իսկ քաղաքային ինքնավարութեան մէջ մասնակցելու համար ընդարձակ իրաւունքներ չեն տրվի, մինչև որ գոյութիւն ունեցող քաղաքային կանոնները փոփոխութեան չենթարկվեն:

◆ Սեպտեմբերի 27-ին խուզարկել են Վլ. Միխայլօվի, Ալ. Կարագաշէվի և Կարապետեանների բնակարանները և գտել են անլեգալ գրականութիւն և նամակներ: Յիշեալ անձերին բանտարկել են:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Սեպտեմբերի 27-ին, ցերեկվայ մօտ 12 ժամին, Պետրոս Եկիբաքալլի փուռը մտել են 2 զինված չարագործներ և մահվան սպառնալիքով վերցնելով գանձարկղից 6 րուբլի, անյայտացել են:

—

Սեպտեմբերի 27-ին Սօլօմէ Սուրգունօվի բնակարանը (Պուշկինսկայա փող.) մտել են 8 անյայտ զինված չարագործներ և, ծեծելով նրան, վերցրել են 2 հատ խաղարկու տոմսեր և զանազան իրեր ընդամենը 900 ր. արժողութեամբ: Չարագործները անյայտացել են:

—

Սեպտեմբերի 27-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Մադաթօվսկի փողոցում գտնվող Ուլուխանլու - Ջուլֆայի երկաթ. վարչութեան գրասենեակում յանկարծակի վախճանվել է յիշեալ վարչութեան քարտուղար Վլադ. Դուդուչ: Դիակը ուղարկվել է Միքայէլեան հիւանդանոց:

—

Սեպտեմբերի 27-ին Նաւթլուղում գտնվող Մելիքօվի այգուց Թիֆլիսի զինւորական հիւանդանոցն են տարել Զաքար Մինաձէին, որը, ինչպէս պարզվել է, վիրաւորված է եղել որսորդական հրացանով: Վիրաւորվածը, ուշքի չը գալով, վախճանվել է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

◆ Սեպտեմբերի 20-ին Պետերբուրգում կայացել է շօկօլադի խոշոր գործարանատէրերի խորհուրդը քննելու շօկօլադի (կակաօ) չափազանց թանգանալու հարցը, որի գինը բարձրացել է 100—110%: Այդչափ թանգանալու պատճառը համարվում է այն ահագին պահանջը, որ զգացվում է թէ արտասահմանում և թէ Ռուսաստանում, նաև կակաօյի պլանտացիաների աննշան քանակը պահանջի համեմատութեամբ: Դրան աւելի են զարկ տալիս մանաւանդ Անգլիայի, Բելգիայի, Ֆրանսիայի և Լիսաբոնի բօրսայիների սինդիկատ կազմելու մասին տարածված լուրերը, որոնք առնում են մեծ քանակութեամբ կակաօ և ամբարում իրանց ձեռքում: Այդ պատճառով գործարանատէրերը ստիպված են շօկօլադի գները կամ աւելացնել և կամ կեղծելու միջոցին դիմել: Ժողովը որոշել է կակաօյի գները աւելացնել մինչև 15% («Н. В.»):

◆ «Р. Сл.» լրագրին հաղորդում են, որ հայր Ի. Կրօնշտադտսկին ներկայումս մահամերձ հիւանդ է:

◆ Մոսկվայի հացի շուկայում իրերի տրամադրութիւնը առաջվայ նման հաստատուն է և անփոփոխ: Գլխաւորապէս պահանջվում են հաճար, հաճարի ալիւր և վասակ. պահանջի համաձայն էլ դրանց գները օր օրի վրա թանգանում էին: Դա բացատրվում է նրանով, որ տեղական պահեստներում պաշարը քիչ է, ներմուծումը աննշան է, իսկ գաւառական կենտրոնական շուկաներում գները թանգ են, որովհետև պահանջը զօրեղ է, առնողներ շատ կան: Բացի դրանից՝ բոլոր ալիւրի գործարանները, անցած տարվանից հաճարի պաշար չունենալով, բաւականին քանակութեամբ ալիւր են վաճառել գաւառների ու կենտրոնական շուկաների համար: Նոյնպիսի դրութեան մէջ են դրված Վօլգայի ալիւրի գործարանները, որոնք դեռ անցած տարվանից ցորենի անհրաժեշտ պաշար չունենալով՝ այժմ շտապում են գնել ցորենի անհրաժեշտ քանակը Վօլգայի ու իր մերձակայ շրջաններում: Այդպիսով պահանջը կայ, ամէնքն էլ աշխատում են ձեռք բերել իրանց անհրաժեշտ պաշարը հէնց այժմից, իսկ ցորենի առևտուրով պարապողները օգտվելով դրանից, առանց ցորենի գները պակասեցնելու, վաճառում են նրանց թանգ գներով: Դրա շնորհիւ հացահատիկների շուկաներում տրամադրութիւնը մնում է հաստատուն, և գները, մանաւանդ ցորենինը (բարձր տեսակինը), սաստիկ բարձրացել են: («У. Р.»):

◆ Մօտ ժամանակներս Պիրօգօվեան ընկերութեան վարչութիւնը՝ քննելով մի քանի նահանգներում տեղական ադմինիստրացիայի կողմից բժիշկներին առաջադրված պահանջը՝ յայտնել ադմինիստրացիային այն բոլոր անձանց անունները, որոնք գնդակից վիրաւորված կամ վնասված լինելով՝ դիմում են բժշկական օգնութեան, միաձայն որոշել է, որ այդ տեսակ պահանջները հակասում են բժշկի հիմնական նպատակներին՝ բժշկել բոլոր իրան դիմող հիւանդներին և պահպանել նրանց գաղտնիքը, հետևապէս ակներև ապօրէն են և ահագին ու շատ անգամ անուղղելի վնաս են պատճառում թէ հիւանդներին և թէ բժիշկներին: Վարչութիւնը անպայման անհրաժեշտ է համարում, որ ադմինիստրացիայի վերոյիշեալ ապօրինի պահանջները վերացվեն անյապաղ, ապա թէ ոչ բժիշկները կը կորցնեն ազգաբնակութեան վստահութիւնը: («У. Р.»):

◆ Սեպտեմբերի 24-ին Մեծ Սամսօնիէվսկայի մանուֆակտուրայում բոլոր բանւորները, թւով 3,000 հոգի, պէտք է ստանային իրանց վերջնական հաշիւը և հեռանային գործից, որի մասին երկու շաբաթ առաջ յայտնված է եղել բանւորներին: Արձակելու պատճառն այն է, որ բանւորները տնտեսական պահանջներ էին առաջադրել և մեր-

ժումն ստանալով ընդհանուր գործադուլ էին յայտարարել։ («Բ.»)։

✦ Ներքին գործերի մինիստրութեան առաջադրութեամբ մինիստրների խորհուրդը 3000 րուբլի նպաստ է նշանակել գեներալ-մայոր Կարանգոզովի այրուն իր ամուսնու թաղման ծախքերը ծածկելու համար։ («Բ.»)

✦ Պետերբուրգում մօտ օրերս կալանաւորվել է Մոսկվայում հրատարակվող «Парусъ» լրագրի խմբագիր երդուեալ-հաւատարմատարի օգնական Ակումովը։ Կալանաւորութեան պատճառը այն է, որ գեներալ-նահանգապետի նշանակած տուգանքը թերթի համար չէ վճարել։ («Утр. Рос.»)

✦ Եկատերինօսլավից «Бирж. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են, որ 2-րդ Դումայի նախկին անդամ աշխատաւորականների լիդեր Կարավայեվը արտաքսված է քաղաքից։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Դիլիջան, 26 սեպտ.

Ստացել եմ ներկայ թւի օգոստոսի 29-ին օր. Մարթա Միրաքեանի և ուսանող պ. Վահր. Միքայէլեանի, ամառը Դիլիջանում, յօգուտ Զարխէչի դպրոցի հանգանակած գումարը, ընդամենը տասնհինգ րուբլի յիսուն կոպէկ (15 ր. 50 կ.), որ նուիրել են հետևեալ անձինք՝ տիկ. Ս. Միրաքեան—1 ր., Погосовъ—1 ր., Ա.—50 կ., Ռ. Միքայէլեան—1 ր., Ի. Յովակիմեանց—50 կ., Աֆ. Տ.-Օհանեանց—50 կ., Колмановъ—1 ր., Ա.—1 ր., Տիգրան Եսայեան—3 ր., Օր. Նուարդ Դաւթեան—2 ր., Հմ. Ադամեան—1 ր., Ел. Бахтамова—50 կ., Шхиманцъ—50 կ., Խուդաբաշեան—1 ր. և Շախմուրադով—1 ր.։ Ընդամենը 15 ր. 50 կ., որպիսի գումարը աւելացրինք շինութեան փոքրիկ գումարի վրա։

Հոգ. Զարխէչի դպրոցի՝

Ստ. Դաւթեան

—

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 28-ին

«Մշակի» № 116-ում տպված Գանձակի թղթակցութիւնից ընթերցողը իմացաւ տեղական նահանգական դատարանի վճիռը Շուշու երեք քահանաների և չորս ժամհարների մասին։

Մենք չենք մտնի գործի քննութեան մէջ և չենք էլ կարող։ Կը սպասենք վճռաբեկ ատեանի վճռին, որը, յուսով ենք, այնքան էլ խիստ չի լինի։ Սակայն մինչև այդ՝ դատապարտվածները պէտք է ապրեն, պէտք է գտնվեն բարեխնամօրներ, որ մինչև նոր վճիռը բանտից ազատեն մեղադրվածներին։ Վերջիններս բոլորովին զուրկ են միջոցներից—գուցէ բացի մէկ քահանայից—իսկ նրանց խնամած ընտանիքների անդամների թիւը հասնում է 35—42 հոգու։ Սրանց մասամբ կապահովեցնէր ծխականներից ստացված հասոյթը։ Իսկ ծխականների ներկայ դրութիւնը։ Յայտնի է, որ Ագուլեաց եկեղեցու ծխականները հէնց ամենից շատ տուժեցին վերջին ընդհարումների ժամանակ. յիշեալ եկեղեցու թաղը բոլորովին այրվել է (ծխականների մեծ մասը հէնց այդտեղ էր բնակվում)։ Ժողովրդի ունևոր մասը գրեթէ գաղթել է Շուշուց։ Եւ այն եկեղեցին, որ երբեմն պահում էր 5—7 քահանաներ, այժմ ունի միայն մէկ նշանակովի քահանայ... Այս քահանան իր ստացած հասոյթից պիտի բաժին հանէ դատապարտվածներին, նրանց ընտանիքներին։ Ահա իսկական ու անպաճոյճ պատկերը...

Պէտք օգնել այս խեղճերին, տափին չը թողնել քառասուն հոգի... Սա մի տարերային դժբաղդութիւն է. մեղքի ամենաքիչ մասն է ընկնում տանջվողների վրա։ Մի հարցնէք տուժողների ինչ դասակարգից լինելը. այս դէպքում դա յանցանք կը լինէր. չէ՞ որ կղերը իր աշխարհահայեցողութեան շնորհիւ չէ ընկել դժբաղդութեան մէջ, որ մենք ձեռքներս ծալած ասենք՝ «Թող մեռածները թաղեն իրանց մեռելներին»։

Մենք կոչ ենք անում ամենին, նամանաւանդ շուշեցիներին։ Գիտեմ՝ կասեն. յոգնեցինք օգնելուց, անվերջ օգնելուց, և կը թւեն կամաւոր կամ պարտադիր տուրքերի մի ամբողջ շարան։ Բայց քառասուն քաղցած հոգիներին մնում է սովի զոհ դառնալ։ Օգնեցէք, նոյն իսկ ձեր ույժերից վեր. մարդիկ չոր հաց չունեն ուտելու։ Զգացէք այս խօսքի ահռելի նշանակութիւնը։ Ահա երկու տարի է, ինչ մարդիկ քաշքշվում են՝ աքսոր, բանտ։ Ազատեցէք նրանց, վերադարձրէք գէթ առժամանակ իրանց թշուառ ընտանիքներին...

Օգնեցէք։ Պ. Զ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԸ

—

Զուիցերիայի Ժէնև քաղաքի շրջակայքում, ինչպէս հաղորդում է «Бак. Эхо»-ի թղթակիցը, բացվում է «ռուսական նոր դպրոց» երկսեռ մանուկների համար, միջնակարգ դպրոցների ծաւալով ու վեցամեայ դասընթացով։

Դպրոցը, որ նպատակ է դրել բաւարարութիւն տալ օրըստօրէ աճող ռուսաց գաղութի պահանջներին, բացվում է մի խումբ մանկավարժների՝ Ի. Ի.Ֆիդլերի, Ֆ. Մ. Ադնաուրովի, Ն. Ա. Պօզարինի նախաձեռնութեամբ, որի ծրագրի մի քանի ուշագրաւ կէտերը աւելորդ չենք համարում առաջ բերել։

Կազմակերպողների կարծիքով «Բացիոնալ դպրոցի նպատակը պէտք է լինի զարգացնել մանուկների ուղեղը, կամքը, բնաւորութիւնը և ֆիզիքական օրգանիզմը այնպիսի ուղղութեամբ, որը ապահովէր մարդու հիմնաւոր, լիակատար աշխարհահայեացքի մշակումը։ Այդ սկզբունքը դեռևս Պիրոգովի և Ուշինսկու ժամանակներից ղեկավարող դարձաւ ռուսաց մանկավարժական մտածողութեան մէջ և ընդունելութիւն է գտել ռուսաց ամբողջ կրթված հասարակութեան կողմից։ Բայց այդ սկզբունքը այժմ էլ չէ աջողվում ներմուծել ռուսաց միջնակարգ դպրոցներում, ռուսաց կեանքի աննորմալ պայմանների մէջ»։

«Դաստիարակչական ռեժիմի մանկավարժական սկզբունքներ կազմակերպողները ձգտում են իրագործել նորմալ և առողջ ընտանիքի հիմունքների վրա։

«Դպրոցում չէ լինելու ոչ վարչութիւն և ոչ էլ ստորադրեալներ, այլ միայն մի ամբողջ ընտանիքի մեծ ու փոքր անդամներ, որոնք շաղկապված կը լինեն իրար հետ փոխադարձ վստահութեամբ ու սիրով, փոխադարձ յարգանք տածելով դէպի իւրաքանչիւրի ազատութիւնն ու անհատական առանձնայատկութիւնները։

«Պարգևները, որոնք խրախուսում են փառասիրութիւնը, և պատիժները, որոնք ստորացնում են մանուկի ինքնասիրութիւնը, գոյութիւն չեն ունենայ այդ նոր դըպրոցում։

«Մանկան ուսման գնահատութիւնը թւանշաններով և քննութիւններով հակասում են րացիոնալ մանկավարժութեան հիմնական սկզբունքներին։ Ուսուցիչը պէտք է միշտ տեղեակ լինի աշակերտների իւրացրած ուսմունքին, նա դատում է այդ գիտելիքների մասին ոչ թէ աշակերտների պատահական պատասխանների հիման վրա, այլ պարապմունքների ընդհանուր ընթացքը ի նկատի առնելով։

«Դպրոցին կից լինելու է մի յատուկ մարմին ծնողներից բաղկացած (ծնողական կօմիտէտ), որոնք մասնակցելու են մանկավարժական խորհրդի նիստերին դաստիարակների ու բժշկի հետ միասին»։

Ընտանեկան պրինցիպը ելակէտ ընդունելով, կազմակերպողները եկել են այն որոշման, որ «աշակերտներն ու աշակերտուհիները պէտք է սովորեն, աշխատեն (ձեռքի աշխատանքի պարապմունքը ևս), խաղան և ուտեն միասին. սեռերի տարբերութիւնը սկսվում է միայն այնտեղ, ուր նրան պայմանաւորում է ինքը բնութիւնը»։

Ահա այն սկզբունքները, որոնցով առաջնորդվում է յիշեալ դպրոցը և նպատակ ունի իրագործել կեանքի մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Հիւպատոսը՝ յեղափոխական.—Բելգրադի նախկին թիւրք հիւպատոս Բայիֆ-բէյը՝ որ նոյն քաղաքի օսմանեան դեսպանի փեսան է՝ պատկանում է երիտասարդ-թիւրքերի կուսակցութեան։ Թիւրք կառավարութիւնը, լսելով այդ մասին, հրամայել է Բելգրադի իր դեսպանին, որպէս զի վերջինս դիմէ սերբիական կառավարութեանը և առաջարկէ, որ սա թիւրքական կառավարութեան ձեռքը յանձնէ յիշեալ հիւպատոսին։

Ժողովներ՝ ռազմամթերք գնելու համար.—Վերջերս յաճախակի ժողովներ էին գումարվում թէ Եղդըզում և թէ Բ. Դրան մէջ՝ պատերազմական նիւթերի գնման մի կարևոր ծրագիր ուսումնասիրելու համար։ Եթէ ժողովների հետևանքը այն լինի, որ անհրաժեշտ նկատվի նոր ռազմամթերք գնելու հարցին հաշտ աչքով նայել, այդ դէպքում, առանց ժամանակ կորցնելու, Գերմանիայից և ուրիշ պետութիւններից զանազան կարևոր գնումներ պիտի կատարվեն։

Յոյն հրոսակախմբի անաջողութիւնը.—Սալոնիկից Վիէննայի թերթերին հաղորդում են սեպտ. 1-ից, թէ Աթոս լերան մօտերը թիւրք զօրքերը նշմարել են յունական մի հրոսակախումբ, որ յունական մի շոգենաւից դեռ նոր էր ցամաք իջել։ Թիւրք զօրքերը պաշարելով այդ խումբը՝ երկու հոգու սպանել են, 14 հոգու գերի բռնել և նաւն էլ գրաւել։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ն ե ր ք ի ն

28 սեպտեմբերի

ՄՈՍԿՎԱ։ Սեպտեմբերի 26-ի երեկոյեան ինքնասպանութեան փորձ արաւ Պետական Խորհրդի նախկին անդամ Եասիւնինսկու գործարանատէր եղբայրը։ Վիրաւորվածի դրութիւնը անորոշ է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Այսօր երեկոյեան արտասահմանից վերադարձաւ ֆինանսների մինիստրը։

Կայսրութեան մէջ վերջին ժամանակներս յափշտակութիւնները, զինված յարձակումները և սպանութիւնները սաստկացել են։

Ա ր տ ա ք ի ն

28 սեպտեմբերի

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Վիէննայից հեռագրում են, որ Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը առողջանում է։

ՎԻԷՆՆԱ։ Բեկերլէն մեկնեց Բուդապեշտ։

ՀԱԱԳԱ։ Կօնֆերէնցիայի ընդհանուր ժողովում միաձայն ընդունվեց ծովում ականներ դնելու կօնվենցիայի նախագիծը մի քանի փոփոխութիւններով։

ԿԷՕԼՆ։ Պետերբուրգից «Կեօլնիշէ-Ցայտունգին» հեռագրում են, որ լուրերին նայած գերմանական կառավարութիւնը հարցրել է, թէ ցանկալի՞ է արդեօք Պետերբուրգում դեսպան նշանակել Միւնխէնի ռուս դեսպան Պուրտալիսին։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Բանւորների կողմից ընտրված բազմաթիւ պատգամաւորութիւնը պալատի նախագահին յանձնեց ընդհանուր ընտրողական իրաւունք մտցնելու մի յուշագիր։ Պատգամաւորութեան անդամ Գարբայ ճառ արտասանեց, որով կշտամբեց պալատին, որ նա համակրանքով չէ վերաբերվում սօցիալական կարիքներին, հաւաստացրեց, որ մէկ տարվայ ընթացքում փակվել են 354 արհեստակցական միութիւններ, ապա յայտնեց, որ բանւորների հայրենասիրութիւնը գլուխ է հանել, նրանք անկախութեան, առանձնապէս երկրի տնտեսական ինքնուրոյնութեան ոգևորված կողմնակիցներ են։

Նախագահը, պատասխանելով, դրականապէս մերժեց այն մեղադրանքը. որ իբր պարլամենտը պաշտպանում է լոկ դասակարգային շահերը, յայտնեց, որ ընդունում է պատգամաւորութեան խնդրագիրը, և միաժամանակ յոյս յայտնեց, որ կառավարութիւնը և պարլամենտը առանց որևէ ճնշումի դրսից և առանց ահաբեկվելու կարող կը լինեն լուծել ընտրողական իրաւունքի մեծ հարցը յօգուտ ամբողջ հայրենիքի։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԴԷՈՍ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ——

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—առաւ. 6 ժ. 58 ր., Գանձակ—առ. 11 ժ. 44 ր., Եւլախ—ցեր. 1 ժ. 18 ր., Բագու—երեկ. 8 ժ. 3 ր.։ Պօստ.—երեկ. 8 ժ. 34 ր., Գանձակ—գիշ. 2 ժ. 55 ր., Եւլախ—առ. 5 ժ. 3 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։ Մարդատար—առ. 9 ժ. 3 ր., Գանձակ—ցեր. 3 ժ. 20 ր., Եւլախ—ցեր. 5 ժ. 23 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 53 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն)։

Արագ—երեկ. 11 ժ. 58 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 52 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 2 ժ. 56 ր., Ռիօն—առ. 6 ժ. 42 ր., Բաթում—առ. 10 ժ. 17 ր., պօստ.—ցեր. 1. ժ. 21 ր., Գօրի—3 ժ. 53 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 5 ժ. 24 ր., Ռիօն—երեկ. 9 ժ. 48 ր., Բաթում—գիշ. 2 ժ. 39 ր., Մարդ.—գիշ. 1 ժ. 3 ր., Գօրի—առաւ. 3 ժ. 35 ր., Միխայլօվօ—առ. 5 ժ. 17 ր., Ռիօն—առ. 9 ժ. 40 ր., Բաթում—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։

ԲՈՐԺՕՄ—ցեր. 3 ժ. 8 ր., առ 9 ժ. 48 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)։

Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 51 ր., Երևան—երեկ. 7 ժ. 21 ր.։ Մարդ.-ապր.—ցեր. 1 ժ. 43 ր., Ալէքսանդրօպօլ—երեկ. 12 ժ. 45 ր., Երևան—գիշ. 6 ժ. 51 ր.։

—— ԹԻՖԼԻՍ

—

ԲԱԳՈՒԻՑ—արագ.—երեկ. 11 ժ. 33 ր., պօստ.—ցեր. 12 ժ. 31 ր.։ Մարդատար—երեկ. 12 ժ. 33 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—արագ—գիշ. 6 ժ. 38 ր., պօստ.—երեկ. 7 ժ. 43 ր., մարդ.—առ. 8 ժ. 23 ր.։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ—գիշ. 6 ժ. 8 ր., ցեր. 10 ժ. 2 ր.։

ԵՐԵՒԱՆԻՑ—պօստ. գիշ. 5 ժ. 58 ր., Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 5 ժ. 13 ր.։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս), միզասեռ. հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան։

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՁԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Լոյս են տեսել

Մ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

փոխադրած հետևեալ դասագրքերը

Իւրևիչից՝ Թուաբանական օրինակներ և խնդիրներ. Ա. տարի 15 կոպ.

Բ. տարի 25 »

Գ. տարի 25 »

Շապօշնիկօվից և Վալցովից՝ Թուաբանական օրինակներ և խնդիրներ. կոտորակների տեսութիւն և ընդհանուր կանօններ, Ամառ 30 կոպ.։

Իւրևիչից՝ Համառօտ երկրաչափութիւն, I մաս, գինը 25 կոպ.։

Իւրևիչից մեր փոխադրած թուաբանական առաջին երեք դասագրքերը Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի Հոգաբարձական Խորհրդի կողմից ընդունված են իբրև յարմար ձեռնարկներ պետական տարրական դպրոցներում գործածելու համար։

Գլխաւոր պահեստը Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրախանութում։

(2.) 5—6

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան

Վարչութիւնը սրանով յայտարարում է, որ ընկերութեան կառուցած Խուդադեանի քարվանսարան նոր խանութներով ու նկուղներով, որոնք գտնվում են Ակիմօվսկի, Ուգոլնի և Ռուժէյնի փողոցներում, պատրաստ են և տրվում են կապալով։ Գլխաւոր մուտքը Հայոց Բազարից։ Ցանկացողները պէտք է յայտնեն այդ մասին մինչև հոկտեմբերի 4-ը։ Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ ընկերութեան գրասենեակում՝ Երևան-Աբրադսկի հրապարակ, № 7, առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 2-ը։

(ու. շ. կ.) 2—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

ՅՈՎՀ. ԶԱՔ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

(Կառավարչական ուսումնարանների իրաւունքներով)

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձերի համար, կուրսը 50 րուբլի։ Կուկիա I Թումանօվսկի փողոց սեփական տ. № 13.

4—4

Բ Ժ Ի Շ Կ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆԸ

վերադարձաւ և վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը։ (շ. կ.) 1—2

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Ամսիս 30-ին կիրակի, 12 ժամին, Նորաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցում պատարագից յետոյ լինելու է ծխական վերջին ժողով նոյն եկեղեցու օր. ծխական դպրոցի համար մի հոգաբարձու ընտրելու և դպրոցի նիւթական միջոցների մասին խորհրդակցելու։ Ուստի խնդրում եմ նոյն եկեղեցու յարգելի ծխականներից շնորհ բերել նշանակեալ օրը յիշեալ եկեղեցու ժողովին մասնակցելու։

Սարգիս աւ. քահանայ Շիօյեանց

(շ. կ.) 1—2

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ա. Միխիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։

(ա. օ.) 12—100

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։

Միքայէլեան փողոց, № 27։

(ե. հ. շ. կ.) 5—50

„ՓԱՐՈՍ“ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

(Նիկ. Մատինեանի, Երևանեան հր., Թիֆլիս)

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ ԶԱՆԱԶԱՆ

Դ Ա Ս Ա Գ Ր Ք Ե Ր

հայ և օտար լեզուներով։

Ստացված են ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

«Յառաջ» գրադ. № 45. Է. Վանդերվելդ. «Բանւոր դասակ. դրութիւնը Բելգիայում», գ. 45 կ.

№ 46. Ս. Զաւ. «Հող և Կապիտալիզմ», գ. 15 կ.

Հրատ. «Զանգ» № 1. «Տնտեսական գիտութեան համառօտ դասընթաց», 367 երես, գ. 1 ր.

Հրատ. Ֆար-Հատ. և ընկ. «Արիւնի երգը», 174 եր., գ. 50 կ.։

«Լուսաբեր» ա. տարի.—«Այբբենարան և առաջին ընթերցարան» կազմեցին Ստ. Լիսիցեան, Յովհ. Թումանեան և Լ. Շանթ. գ. 30 կոպ.

Ստ. Լիսիցեան.—«Հայրենի առասպելներից և վէպերից» (պատմուածքներ հայոց պատմութիւնից), գ. 35 կոպ.

Վերջին երկու գրքերի պահեստը գտնվում է «ՓԱՐՈՍ» գրախանութում։

«Յառաջ»-ի ամբողջ գրադարանը բաղկացած 45 գրքից—5 ր. 84 կ. արժողութեամբ, ուղարկվում է ցանկացողին առանց ճանապարհածախսի։ Գումարով գնողներին զիջումն է լինում։

Պատուէրները կատարվում են անյապաղ և ոչ առանց կանխավճարի։

(շ. կ. չ.) 4—5

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

Մ. ԱԲԵՂԵԱՆ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ուղղագրական կանօններով և վարժութիւններով. ստորին դասընթաց. կազմված է համաձայն հայոց ծխական դպրոցների ծրագրի։ Գինն է 25 կոպէկ։

Նոյն հեղինակի՝

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ուղղագրական կանօններով. միջին դասընթաց։ Գինն է 75 կոպէկ։

Գումարով գնողների համար առաջին գիրքն արժէ 20 կ., իսկ երկրորդը՝ 50 կ.։ Դիմել հեղինակին՝ Эчміадзинъ, Академія, М. Абегянъ։—Թիֆլիսում կարելի է դիմել Արտ. Աբեղեանին, Ներսիսեան դպրոց, կամ գրավաճառներին։

(օ. մ.) (141) 5—6

ԷԼԵԿՏՐԱՇԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆ

„Է Կ Օ Ն Օ Մ Ի Ա“

(ԱԻԱԳ ՄԱՀՏԵՍԻ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ և ՈՐԴ.)

Թիֆլիսում, Վանքի Մեծ փողոց, տուն Ներսիսեան դըպրոցի, № 3—5.

Կատարում է արագ, ճիշտ և մաքուր—կարելի եղածին չափ աժան—հետևեալ գործերը. տպարանական ամեն տեսակ պատուէրներ՝ ամենամեծերից մինչև ամենամանրերը, ամսաթերթերի, գրքերի, լրագիրների, տեղեկների, աֆիշաների, յայտարարութիւնների, այցետոմսերի և այլ տպագրութիւն։

Թուղթը բոլոր պատուէրների համար տրվում է գործարանական գներով։

Ընդունվում են նաև կազմարարական և գծելու պատուէրներ։

Դպրոցական հաստատութիւնների համար գործեր կատարվում են սովորական գներից 20% զիջումով։

Պատուէրներն ընդունվում են տպարանի գրասենեակում, նոյն տեղ, առաւօտեան 8 ժամից մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

Օտար քաղաքներից խնդրում ենք դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3—5, въ типографію „Экономія“.

Լոյս են տեսել

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի

ԵՐԵՔ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ ՈՍԿԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

գիրքը, ընտիր թղթի վրա, գինը 25 կոպ.

և

X ՀԱՐՈՒՍՏԸ ՄԱԽԱԹԻ ԾԱԿՈՒՄ

գրքոյկը, 64 էջ, գինը 15 կոպ.

Հարցնել՝ Կենտր., Գուտտ. և Փարոս գրախանութներում, ուր վաճառվում են նոյնպէս միւս 15 գրքերը։

7—10

Մի խնտելլիգենտ ընտանիք

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է

ՆԱԽԼԷԲՆԻԿՆԵՐ

Կարելի է դասերի կրկնողութեամբ։ Պատրաստում է երկսեռ աշակերտներին բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար։

Հասցէն՝ «Մշակի» խմբագրատուն կամ Уголъ Екатерининской и Панасевича ул. № 3. кв. Есаянцъ, близъ коммерческаго училища.

(ա. օ.) 5—5

Ա Զ Դ

Չրկինեանց սուրբ Կարապետ եկեղեցու ծխական դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտարարում է, որ հոկտեմբերի 1-ից սկսվում է ուսումը, իսկ նախօրեակին, այն է՝ կիրակի սեպտեմբերի 30-ին, լինելու է բացման հանդէսը ս. պատարագից յետոյ։

(ու. շ.) 2—2

Ծ Ա Խ Վ Ո Ւ Մ Ե Ն

Վերայում, «Սալխինօյի» և մօլօկանների թաղի մէջ տեղում, Մակարօֆների սեփականութիւն կազմող հողերը, որոնք շատ յարմարագոյն են շինութիւնների համար։ Նոյնպէս և՝ «Սաբուրթալօյում», խճուղու ճանապարհին կից, Մուշտայիդի դիմաց։ Հողաբաժինների տարածութիւնն է 100-ից մինչև 120 քառ. սաժէն։ Արժէքի վճարը լինելու է ամսէ-ամիս, 6 ամսվայ ժամանակով, սկսած սեպտեմբերի 1-ից։ Արժէքի ընդհանուր գումարը վճարելուց յետոյ գնողները կատարեալ իրաւունք են համարում իրանց հողաբաժինները օրինական ճանապարհով հաստատել տալու իրանց վրա՝ ստանալով կուպչիաները։ Ցանկացողները դիմում են. «Ախալցէն» գրասենեակը, Դվօրցօվայա փողոց, վրաց ազնուականների տուն, և Ալէքսանդր Գաբայեվի գրասենեակը, Վերայի փայտի հրապարակում, ուր առաջ քաղաքային մսավաճառանոցն էր։ Յիշված տեղերում կարելի է տեղեկանալ վաճառվող հողերի քառակուսի սաժէնների արժէքի մասին՝ իւրաքանչիւր հողաբաժիններինը առանձին-առանձին։

Կօմմիսիայի անդամներ՝ Սեվաստի Գանչէլաձէ, Բագրատ Թօրոսեանց, Իսակ Բախտաձէ։ (օ. մ.) 8—10